

RYHTI-HANKKEEN KEHITTÄVÄ LOPPUARVIOINTI

06/2025

Sisällys

SISÄLLYS	2
1 JOHDANTO	3
1.1 TAUSTA JA TAVOITTEET	3
1.2 ARVIOINNIN KOHDE	4
1.3 MENETELMÄT JA AINEISTOT	6
2 HANKKEEN ORGANISOINTI JA VIESTINTÄ	7
2.1 ORGANISOINTI- JA JOHTAMISMALLI	7
2.1.1 <i>Hankkeen toimintamallin ja organisoinnin onnistuminen</i>	7
2.1.2 <i>Hankkeen resursoinnin onnistuminen</i>	9
2.2 VUOROVAIKUTUS, VIESTINTÄ JA SIDOSRYHMÄTYÖ	11
2.2.1 <i>Viestinnän ja vuorovaikutuksen onnistuminen</i>	11
2.2.2 <i>Sidosryhmätyön onnistuminen</i>	13
3 TUOTOKSET	15
3.1 YHTEENTOIMIVUUS	15
3.2 TIETOJÄRJESTELMÄ	18
3.3 LAINSÄÄDÄNTÖ	19
3.4 TUKI	22
3.5 KUMPPANITESTAUUS	25
4 VAIKUTUKSET JA HYÖDYT	29
4.1 HANKKEEN VAIKUTTAVUUS	29
4.2 VAIKUTTAVUUS JA HYÖDYT KUNTIEN NÄKÖKULMASTA	30
4.3 VAIKUTTAVUUS JA HYÖDYT VIRASTOJEN NÄKÖKULMASTA	31
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	32
5.1 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
5.2 SUOSITUKSET	34
LIITTEET	36

1 Johdanto

Tässä luvussa kuvataan arvioinnin kohde, tavoite ja arvioinnissa käytetyt aineistot ja menetelmät.

1.1 Tausta ja tavoitteet

Ympäristöministeriön vuosina 2020–2025 koordinoimassa Ryhti-hankkeessa luodaan perusta koko maan kaavoitus- ja rakennuslupatiedon digitaaliselle hyödyntämiselle. Hanketta on toteutettu myönnetyn 21,9 miljoonan hankerahoituksen puitteissa.

Hankkeessa kaavoituksen ja rakentamisen luvituksessa syntyvät tiedot kootaan saataville yhtenäisessä muodossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. Järjestelmä parantaa rakennettuun ympäristöön liittyvän tiedon saatavuutta, käytettävyyttä ja laatua. Hankkeen yhteydessä muodostettavasta tietojärjestelmästä vastaa Suomen ympäristökeskus Syke.

Hanke liittyy Marinin hallitusohjelman kirjaukseen "Luodaan rakennetun ympäristön valtakunnallinen digitaalinen rekisteri ja tietopalusta, joihin maankäyttöä ja rakentamista koskevat päätökset ja prosessit tukeutuvat. Edistetään kunnissa rakentamisen luvissa ja ilmoituksissa yhden luukun periaatetta ja sähköistä asiointia." Hanketta on jatkettu Orpon hallituksen aikana, ja useat hallitusohjelman aiheet ovat liittyneet hankkeeseen.

Ryhti-hankkeen vaikuttavuustavoitteet ovat:

- » Yhteentoimiva tieto on esteettömästi käyttäjien saatavissa koko yhteiskunnassa.
- » Laadukas tieto auttaa tekemään parempia päätöksiä sekä edistää liiketoimintaa ja palveluja.

Ryhti-hankkeen toiminnalliset tavoitteet:

- » Luodaan valtakunnallinen rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, joka kokoaa yhteen alueidenkäytön suunnitelma- ja rakennustiedot yhteentoimivassa muodossa.
- » Päällekkäisen tiedon kerääminen vähenee merkittävästi ja tieto pysyy ajan tasalla.
- » Rakennetun ympäristön tiedot on määritetty, ja ala on ottanut määrittelyjä käyttöön.
- » Tiedon yhteentoimivuus paranee.

Hanke on jaettu viiteen osakokonaisuuteen:

- » Yhteentoimivuus: määritellään kansallisen tiedon rakenteet ja tiedon yhteentoimivuus
- » Tietojärjestelmä: määrittelyn perusteella toteutettava valtakunnallinen tietojärjestelmä
- » Lainsäädäntö
- » Tuki: tarvittavat muutokset kunnissa ja kuntatietojen digitointi valtakunnallisen tietojärjestelmän yhteyteen
- » Tahtotila: suuren yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen edellyttää myös yksityisen sektorin aktivoimista mukaan ja laajaa vuorovaikutusta eri osapuolten kanssa.

1.2 Arvioinnin kohde

Ulkoisen kehittävän arvioinnin tavoitteena on arvioida Ryhti-hankkeen toteutumista, toimeenpanoa ja vaikuttavuutta. Lisäksi arvioinnin tavoitteena on laatia suositukset hankkeen jälkeisille toimenpiteille.

Ohjelma-arvioinnin lähestymistapaa on kuvattu kuviossa 1. Hankkeesta toteutetun väliarvioinnin painopiste oli ohjelma-arviointimallin kahdessa ensimmäisessä näkökulmassa (relevanssi, resurssit ja organisointi). Loppuarvioinnin painopiste on kahdessa viimeisessä vaiheessa eli toimeenpanossa sekä tuloksissa ja vaikutuksissa. Ohjelmaa tarkastellaan paitsi osakokonaisuuksittain niin kokonaisuutena: miten osakokonaisuudet, organisointi ja johtaminen ovat tukevat toinen toisiaan.

Kuvio 1. Arvioinnin lähestymistapa

Arviointikysymykset on jaettu kolmeen kokonaisuuteen: hankkeen toteutuminen ja toimeenpano, hankkeen vaikuttavuus ja hankkeen jälkeiset toimenpiteet hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarkemmat arviointikysymykset on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Arviointikysymykset

Teema	Kysymykset
Hankkeen toteutuminen ja toimeenpano	- Kuinka hankkeen toimenpiteet ja erilliset osahankkeet ovat onnistuneet viemään kohti strategisia tavoitteita? - Mitkä tekijät ovat tukenet ja mitkä hidastaneet osahankkeiden toteutusta ja tulosten saavuttamista?

Teema	Kysymykset
	- Kuinka hankkeen toimintamalli, organisointi ja resursointi ovat onnistuneet? - Kuinka hyvin hankkeen rahoituksen allokoinnissa on onnistuttu tavoitteisiin nähden? - Kuinka hankkeen viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmätyö ovat onnistuneet tavoittamaan keskeiset sidosryhmät ja saaneet sitoutettua nämä tahot mukaan muutokseen? - Miten viestinnällä, vuorovaikutuksella ja sidosryhmätyöllä on tuettu hankkeen tavoitteiden saavuttamisessa ja minkälainen merkitys näillä on ollut? - Kuinka selkeää ja ymmärrettävää viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmätyö on ollut? - Mitkä tekijät ovat tukeneet ja hidastaneet viestinnän, vuorovaikutuksen ja sidosryhmätyön onnistumista? - Minkälainen mielikuva keskeisille toimijoille on muodostunut hankkeesta? - Kuinka hyvin keskeisten sidosryhmien tarpeet, etenkin tietojen yhteentoimivuudesta ja tietojärjestelmän hyödyntämistä, ovat välittyneet hankkeen toteutukseen?
Hankkeen vaikuttavuus	- Mikä on hankkeen vaikuttavuus yhteiskunnassa ja keskeisissä sidosryhmissä? Entä vaikuttavuus muihin keskeisiin hankkeisiin? - Millaisia vaikutusketjuja hanke on tuottanut? - Kuinka hankkeella on saatu luotua pohjaa uudelle tiedonhallinnan edellyttämälle pysyväle muutokselle? - Mitkä ovat vaikuttavuuden aikaansaamisen pullonkaulat? - Miten hankkeen yhteydessä toteutettu kumppanitestausta on onnistunut, ja mikä sen vaikuttavuus on ollut erityisesti suhteessa kuntien tarpeisiin ja valtakunnallisen muutoksen tehokkaaseen toimeenpanoon?
Hankkeen jälkeiset toimenpiteet hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi	- Mitä toimia tarvitaan, jotta hankkeen jälkeiset tavoitteet saavutettaisiin vuoteen 2030 mennessä? - Tulisiko joistain toimenpiteistä luopua tai niitä suunnata toisin tulevana vuosina? - Minkälaisen rahoituksen toimenpiteet edellyttävät? - Miten eri toimenpiteet kohdistuvat keskeisille osapuolille? - Mitkä ovat odotetut yhteiskunnalliset tuottavuushyödyt vuoteen 2030 saakka hankkeen jälkeisillä toimenpiteillä? - Miltä osin hankkeessa aiemmin arvioidut tuottavuushyödyt voivat toteutua, ja miltä osin tuottavuushyödyt jäävät saavuttamatta?

Arviointiraportti jäsentyy viideksi pääluvuksi. Luvussa 1 esitellään arvioinnin kohde, arviointitehtävä sekä käytetyt aineistot ja menetelmät. Luvussa 2 käsitellään hankkeen organisointia ja viestintää.

Luvussa 3 tarkastellaan hankkeen ja sen osakokonaisuuksien tuotoksia. Luvussa 4 tarkastellaan hankkeen vaikutuksia ja hyötyjä. Luku 5 sisältää johtopäätökset ja kehittämissuosituksia.

Arvioinnin toteutti ympäristöministeriön toimeksiannosta Owal Group Oy tammi–kesäkuussa 2025.

1.3 Menetelmät ja aineistot

Arvioinnissa on hyödynnetty useita tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä ja arviointikysymyksiin vastataan monimenetelmällisesti. Arviointihavainnot pohjautuvat dokumenttianalyysiin, asiantuntijahaastatteluihin, sähköiseen kyselyyn, asiantuntijapaneelin työskentelyyn sekä työpajatyöskentelyyn.

Kirjallisten aineistojen analyysissa tarkasteltiin hankkeen suunnittelun ja seurannan dokumentaatiota. Aineistona käytettiin muun muassa hankkeen suunnitelmia ja raportteja ja muuta keskeistä hankkeen aineistoa.

Haastatteluiden kohderyhminä olivat muun muassa projektiryhmän, strategisen ohjausryhmän, yhteentoimivuuden alatyöryhmien ja Ryhti ohjausryhmän jäsenet sekä muut tunnistetut keskeiset toimijat, kuten kuntien edustajat. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 34 kappaletta, joista osa oli ryhmähaastatteluja. Arvioinnissa kuultiin haastatteluja yhteensä 44 henkilöä. Haastattelut toteutettiin helmi–toukokuussa 2025.

Sähköisellä kyselyllä (n=156) laajennettiin arvioinnin tiedonkeruuta. Kyselyä levitettiin hankkeen uutiskirjeen ja sosiaalisen median kanavien kautta hankkeeseen osallistuneille ja keskeisille sidosryhmille. Kyselyllä kartoitettiin vastaajien näkemyksiä hankkeen toteutuksesta, tuloksista ja vaikuttavuudesta. Vastauksia saatiin eniten kunnista (73 %) ja yrityksistä (13 %). Kyselyn vastaajien taustatietoja löytyy tarkemmin raportin liitteistä. Kysely toteutettiin huhtikuussa 2025.

Hankkeen toimenpiteitä ja kehitystarpeita on tarkasteltu keskeisten kohde/toimijaryhmien näkökulmasta **case-analyysillä**. Tarkastelun kohteena on erilaisia ja erikokoisia kuntia sekä virastoja (n=7). Case-kohteisiin tutustuttiin dokumenttien sekä haastatteluiden avulla.

Arvioinnin toteuttamista on tukenut **asiantuntijapaneeli**. Asiantuntijapaneeli on tuonut näkökulmia arvioinnin kohdentamiseen sekä tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin.

Arvioinnin loppuvaiheessa toteutettiin **validointityöpaja** (n=24). Työpajan tarkoituksena oli esitellä alustavia tuloksia hankkeen keskeisille toimijoille ja sidosryhmille. Työpajassa validoitiin alustavia tuloksia sekä keskusteltiin erityisesti tarvittavista toimista ja potentiaalisista tuottavuushyödyistä suositusten muotoilun pohjaksi. Työpaja toteutettiin toukokuussa 2025.

2 Hankkeen organisointi ja viestintä

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeen organisointia ja viestintää sekä näiden onnistumista.

2.1 Organisointi- ja johtamismalli

Keskeiset havainnot

- » Hankkeen organisointi ja johtaminen koettiin pääsääntöisesti melko onnistuneena.
 - » Organisointia on tukenut erityisesti tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä ja osaava henkilöstö. Myös hankkeen hyvä valmistelu on tukenut organisointia.
 - » Organisointia on haastanut erityisesti hankkeen laajuus. Myös samanaikaiset saman teeman päällekkäiset hankkeet ovat haastaneet organisointia.
 - » Hankkeen resursointi koettiin pääsääntöisesti riittäväksi. Resursoinnin osalta huolta herätti kuitenkin erityisesti hankkeen jälkeisen rahoituksen riittävyys.
-

2.1.1 Hankkeen toimintamallin ja organisoinnin onnistuminen

Hanketta on toteutettu ympäristöministeriön hallinnonalan johdolla. Ympäristöministeriö on vastannut hankkeen strategisesta johtamisesta ja budjetoinnista. Syke puolestaan on vastannut hankkeessa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän määrittelystä ja määrittelyn mukaisesta toteutuksesta ja käyttöönnotosta. Hankkeen ohjausrakenne on muodostunut sen eri osioita koskevista ryhmistä, joita olivat muun muassa strateginen ohjausryhmä, Syken ohjausryhmä, Syken projektiryhmä, Syken Ryhti Kuntayhteistyöryhmä, lainsäädäntöryhmät, rakennetun ympäristön tiedon yhteentoimivuuden teema- ja alaryhmät ja asiantuntijaryhmät.

Hanke on jaettu viiteen osakokonaisuuteen: yhteentoimivuus, tietojärjestelmä, tuki, lainsäädäntö ja tahtotila. Ympäristöministeriö on päävastuussa näistä yhteentoimivuudesta, lainsäädännöstä ja tahtotilasta, Syke tietojärjestelmästä ja ympäristöministeriö ja Syke ovat yhteisvastuussa tukikokonaisuudesta.

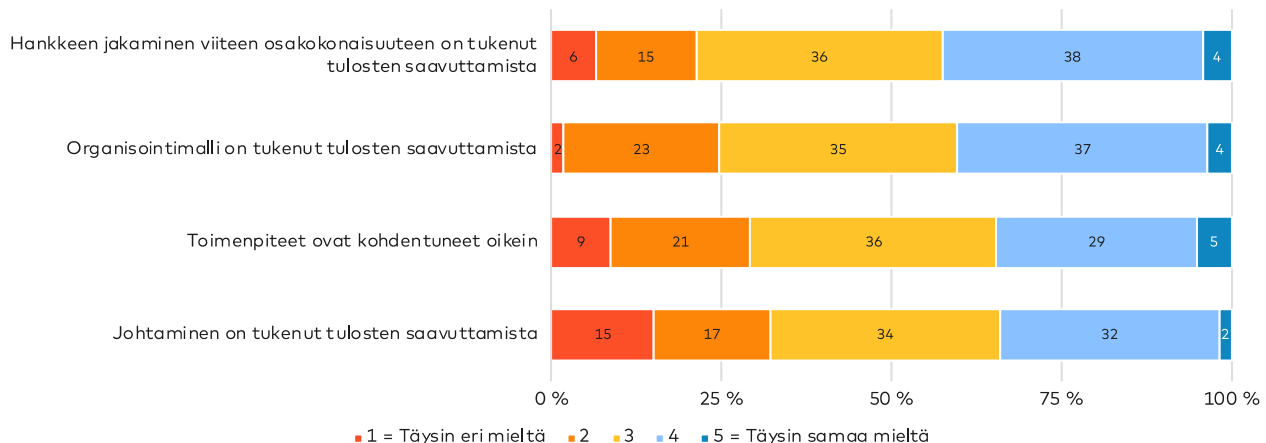
Hankkeen organisointi ja johtaminen koettiin pääsääntöisesti melko onnistuneena.

Haastatteluissa nostettiin huomioita siitä, että hanke on viety systemaattisesti läpi ja organisointi ministeriön ja Syken välillä koettiin pääsääntöisesti onnistuneena. Erityisesti hankkeen organisointi nähtiin onnistuneena suhteessa laajoihin, kunnianhimoisiin ja haastaviin tavoitteisiin.

Kyselyvastaajien arviot toteutuksen onnistumisesta olivat jakautuneet: vastaajien joukossa oli laajasti sekä vastaajia, jotka kokivat toteutuksen olleen onnistunutta että vastaajia, jotka eivät kokeneet toteutusta onnistuneena, joskin ensimmäiseen ryhmään kuuluvia oli hieman enemmän. Myös vaihtoehdon kolme valinnea eli neutraalisti väittämiin suhtautuvia oli noin reilu kolmasosa

vastaajista. Toteutuksen osalta parhaiten tulosten saavuttamista koettiin tukeneen hankkeen jakaminen viiteen osakokonaisuuteen sekä hankkeen organisointimalli. Noin kolmasosa vastaajista koki myös toimenpiteiden kohdentuneen oikein sekä johtamisen tukeneen tulosten saavuttamista.

Arvioi seuraavia väittämiä hankkeen toteutukseen liittyen: (n=44–58)

Kuvio 2. Kyselyvastaajien näkemyksiä hankkeen toteutuksesta. Kuvasta poistettu en osaa -vaihtoehdon valinheet.

Organisointia nähtiin tukeneen erityisesti tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä ja osaava henkilöstö. Vaikka organisointia on jaettu ympäriministeriön ja Syken välillä, nähtiin näiden kahden organisaation välinen yhteistyö onnistuneena. Myös ympäristöministeriön ja Syken välinen yhteistyö esimerkiksi muiden keskeisten viranomaisten kanssa koettiin hyvin onnistuneena. Yhteistyötä koettiin tukeneen käytännöt, kuten yhteiset säännölliset palaverit ja Teams-keskustelut ja ylipäätään yhteistyön ketterä organisointi ja matalan kynnyksen toiminta. Ylipäätään niin organisoinnin kuin yhteistyönkin osalta tekemistä koettiin tukeneen osaava ja motivoitunut henkilöstö.

Organisointia koettiin tukeneen myös hankkeen hyvä valmistelu. Hankkeen toteutusta tuki myös poliittisen tason sitoutuminen, sillä sen taustalla oli hallitusohjelmakirjaus, jota hankkeen avulla pyrittiin toteuttamaan. Hankkeen taustalla on myös useita muita hankkeita, joissa on käsitelty osin samoja teemoja ja luotu pohjaa Ryhti-hankkeelle. Näitä ovat esimerkiksi KIRA-digi -hanke ja RASTI-projekti.

Hankkeen seurantamallia ja seurannan työkaluja pidettiin tehokkaina ja järjestelmällisinä. Hankkeessa on luotu riskienhallintaan seurantaa, jossa on tunnistettu merkittävät riskit sekä näiden mahdolliset vaikutukset tai seuraukset. Riskejä on seurattu säännöllisesti ja niiden hallintaan on kehitetty toimenpiteitä.

Organisointia koettiin haastaneen hankkeen laajuus ja etenkin hankkeen laajuuteen nähden tiivis aikataulu. Aikatauluun liittyen erityisesti lainsäädännön valmistelun kiireellisyys ja siinä tapahtuneet viivästykset ovat haastaneet hankkeen organisointia. Lainsäädännön osalta myös lausuntoajat koettiin liian lyhyinä.

Hankkeen ohjausrakenteen monet erilaiset ryhmät koettiin toisaalta tärkeiksi, mutta toisaalta näiden välillä nähtiin myös tarvetta tehostamistoimille ja roolien kirkastamiselle. Hankkeen ohjausrakenteeseen on kuulunut useita erilaisia ryhmiä, joiden koettiin ainakin osin käsitelleen samoja asioita. Toisaalta esiin nousi huomioita, että monet rakenteet ovat olleet tarpeellisia ja merkityksellisiä, mutta erityisesti henkilöiden osalta, jotka kuuluivat useisiin ryhmiin samat tiedot tuli käsitelty useissa eri ryhmissä useaan kertaan. Esiin nousikin huomioita siitä, että ohjausrakennetta olisi voitu hieman tehostaa. Ryhmien roolien kirkastamiseen liittyen nousi myös huomioita ja erityisesti pohdintaa herätti se, oliko strategisella ohjausryhmällä riittävästi ohjaavaa merkitystä. Toisaalta hankkeen strateginen ohjausryhmä keskusteli ja ohjeisti järjestelmän kannalta keskeisimmät strategiset valinnat, kuten onko järjestelmä keskitetty vai hajautettu ja millä tietoa-aineistokokonaisuuksilla järjestelmä toteutetaan. Strateginen ohjausryhmä esimerkiksi päätyi rajaamaan järjestelmän tietovarantojen tiedot koskemaan ainoastaan viranomaisprosesseissa käsiteltäviä tietoja.

Organisoinnin osalta haasteita ovat aiheuttaneet myös päällekkäiset hankkeet. Hankkeella on liittymäpintoja muun muassa muihin rakennetun ympäristön digimuutoksen uudistuksiin, kuten maankäyttö- ja rakennuslain uudistukseen. Hankkeen riippuvuustarkastelussa¹ tunnistettiin yli 50 käynnissä olevaa hanketta, joilla on riippuvuus rakennetun ympäristön tietojen liikkumiseen ja 29 hanketta, joissa kehitetään hankkeen tavoin rakennetun ympäristön tietopääomaa tai järjestelmää näiden ylläpitoon. Keskeisimmiksi riippuvuuksiksi tunnistettiin maakuntien liittojen ja kuntien rakennetun ympäristön järjestelmien, kiinteistöjärjestelmän, huoneistotietojärjestelmän, Kansallisen maastotietokannankehittämisessä ja kiinteistöverotuksen ratkaisut. Päällekkäiset hankkeet ja työ näkyvät paitsi hankkeen organisoinnissa ministeriön puolella niin myös hankkeen sidossryhmissä, kuten kunnissa, jotka joutuvat priorisoimaan omaa tekemistään.

"Hankkeen eteenpäin viemisessä haaste, että kun digitalisaatiota viedään julkishallinnossa eteenpäin, ministeriöiden päällekkäiset hankkeet. Heikosti koordinoitu keskenään, se hidastaa asiakkaan päässä. Tuskaa kunnilla, kun yksi ministeriö puhuu yhdestä hankkeesta ja toinen toisesta; kuntien pöydillä yhdistyvät. Julkishallinnon siiloutuneisuus haaste.--"

"Niin paljon uudistuksia menossa, ettei pienessä organisaatiossa ehdi eikä pysty perehtymään kaikkeen vaan on priorisoitava ja edelle meni Rakentamislaki."

2.1.2 Hankkeen resursoinnin onnistuminen

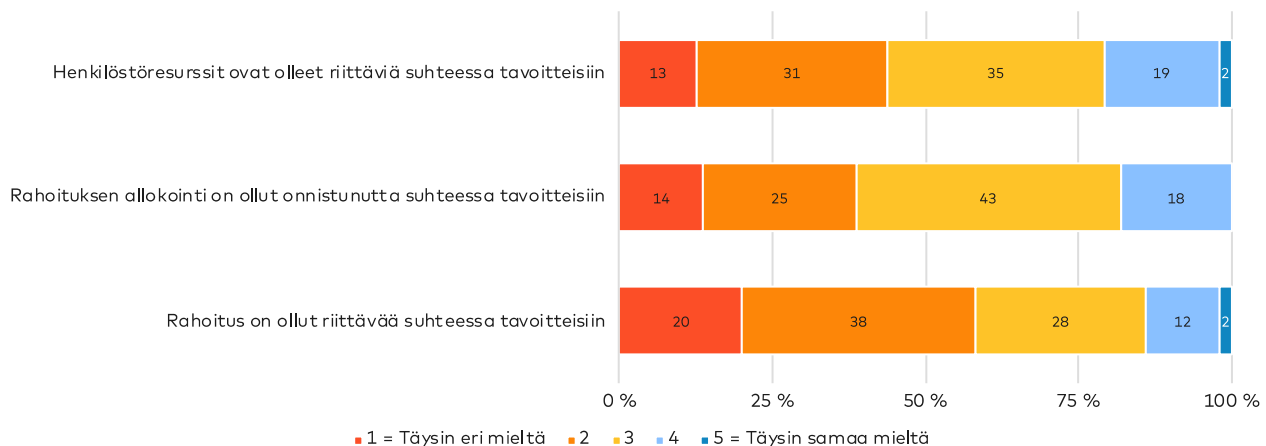
¹ <https://ym.fi/-/riippuvuustarkastelulla-kaikki-irti-kehityseuroista>

Rakennetun ympäristön palveluiden digitalisointiin on osoitettu valtion kehyksissä yhteensä 21,9 miljoonaa euroa. Lisäksi eduskunta on hyväksynyt kuntien ja maakuntien liittojen toimeenpanoa varten vuonna 2023 2,88 miljoonaa euroa, vuonna 2024 3,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2025 3,7 miljoonaa euroa. Lisäksi vuodelle 2026 on ehdotettu yhteensä 3,7 miljoonaa euroa, jota voi käyttää kunnille ja maakuntien liitoille lakien (rakennetun ympäristön tietojärjestelmälaki 431/2023, rakentamislaki 751/2023 ja alueidenkäyttölaki 132/1999) uusien digivelvoitteiden aiheuttamien muutosten kustannuksiin.

Haastateltavat pitivät hankkeen resursointia kohtalaisen hyvänä. Resursoinnin koettiin olleen tiukilla, mutta sillä on kuitenkin saatu hanketta ja sen tavoitteita edistettyä. Toisaalta esiin nostettiin havaintoja siitä, että ministeriön hankkeeksi budjetti on ollut melko suuri, mutta jos budjettia verrataan muihin it-projekteihin tai kansainvälisesti, on budjetti hyvinkin pieni.

Kyselyvastaajat arvioivat pääsääntöisesti hankkeen resursoinnin olleen liian vähäistä. Jopa 58 prosenttia vastaajista oli eri mieltä väittämästä, että rahoitus on ollut riittävää suhteessa tavoitteisiin ja 44 prosenttia väittämästä, että henkilöstöresurssit ovat olleet riittäviä suhteessa tavoitteisiin. Myöskään rahoituksen allokointia ei laajasti tunnustettu täysin onnistuneena. Kyselyvastaajien arviot erosivat hieman haastatteluissa esitetyistä näkemyksistä, sillä haastatteluissa rahoitus koettiin pääsääntöisesti melko riittävänä. Kyselyvastaajien arvioiden osalta on kuitenkin huomioitava, että kyselyvastaajat koostuivat pääsääntöisesti hanketta hieman etäämmältä seuraavista kuntavastaajista, joista avovastausten perusteella ainakin osa on arvioinut rahoituksen osalta erityisesti kunnille myönnettyä rahoitusta.

Arvioi seuraavia väittämiä hankkeen toteutukseen liittyen: (n=44–58)

Kuvio 3. Kyselyvastaajien näkemyksiä hankkeen toteutuksesta. Kuvasta poistettu en osaa sanoa -vaihtoehdon valinheet.

Henkilöstöresurssien määrän osalta esiin nostettiin huomioita siitä, että vähäisen henkilöstömäärän takia riskinä on ollut se, että työstä on tullut henkilösidonnaista. Kuitenkin koettiin, että hankkeella on ollut hyvät ja osaavat henkilöstöresurssit. Esiin nostettiin huomioita myös siitä, että lisäykset henkilöstöresursseihin eivät välttämättä olisi edistäneet hankkeen

etenemistä ja tulosten saavuttamista, sillä näitä haastaneet tekijät olivat erityisesti asioita, joihin lisäresurssit eivät olisi auttaneet.

Tiedonkeruussa esiin nousi erityisesti huolta rahoituksen riittävydestä hankekauden jälkeen. Huolta herätti se, "ettei hanke jää heitteille". Esimerkiksi tietojärjestelmän kehittämisen osalta huolta herätti se, onko tietojärjestelmän jatkokehittämiseen turvattu riittävä rahoitus tulevaisuudessa. Kunnat puolestaan olivat huolissaan siitä, onko esimerkiksi käyttöönoton tueksi tarjolla riittävästi rahoitusta.

"Kohtalaisen hyvin oli [resursseja]. Mielenkiintoisempi, että onko seurannalle riittävästi. Jääkö "heitteille tai uimaan ilmaan" miten pystyy seuraamaan esiin nousevia palautteita, mikä valmius siihen. Se hieman huoli, ei tietoa."

"Jatkoa mietin. Se on iso kysymys, kuka vastaa näistä asioista. Kaikkein pahin, miten jatkohyödyntämiset tapahtuu. Eniten askarruttaa se."

"Hankkeella on ollut kohtalaiset resurssit, mutta miten suhteessa tavoitteisiin en osaa sanoa. Ajattelen, että tän tyyppisen hankkeen tavoitteet elää myös resurssien mukaan. Sinänsä tän tavoitteisiin pääsemiseen siihen voi toimia erilaiset resurssimäärät. Enemmän mietin sitä, että onko sen ylläpito resursoitu hankkeen tavoitteiden mukaisesti."

2.2 Vuorovaikutus, viestintä ja sidosryhmätyö

Keskeiset havainnot

- » Viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmätyö nähtiin pääsääntöisesti onnistuneina. Näiden koettiin parantuneen hankkeen aikana.
 - » Hankkeen viestintää ja vuorovaikutusta on haastanut erityisesti hankekaudella kohdatut haasteet, kuten lainsäädännön viivästynyt aikataulu ja sen korjaussarjat.
 - » Hankkeen keskeisiä sidosryhmiä on tunnistettu laajasti eri yhteyksissä ja eri toimijoiden tahtotila koettiin pääsääntöisesti hyvänä. Sidoryhmien sitoutumisen koettiin vahvistuneen hankekauden aikana.
 - » Sidoryhmien välillä on eroja kokemuksissa siitä, onko heidän tarpeitaan huomioitu riittävästi hankkeen toteutuksessa. Erityisesti kuntien osalta heräsi huomioita siitä, onko heidän tarpeitaan huomioitu riittävästi hankkeen toteutuksessa.
-

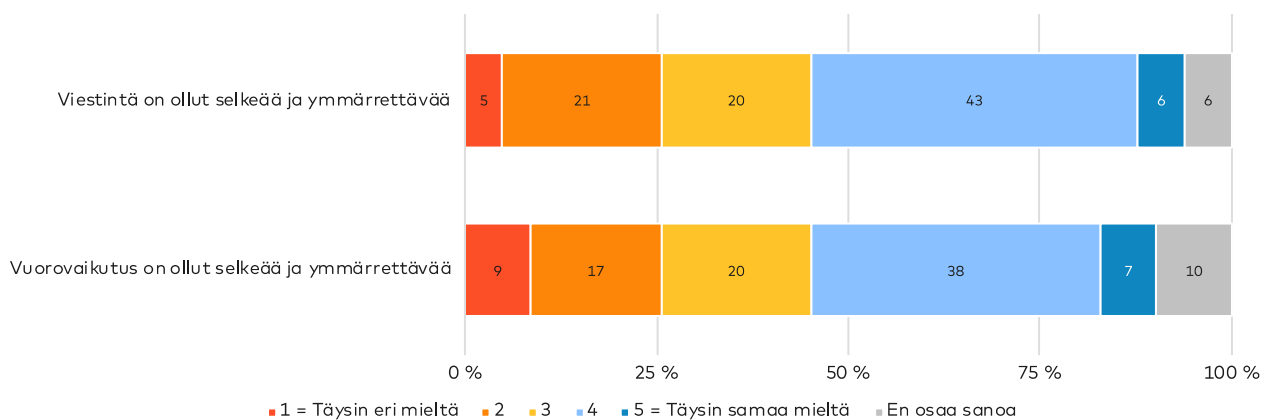
2.2.1 Viestinnän ja vuorovaikutuksen onnistuminen

Viestinnän tavoitteena on ollut tukea Ryhti-hankkeen etenemistä: tuottaa tietoa, viestiä yhteistyössä ja edistää muutosta. Viestinnän painopisteinä on ollut luottamuksen rakentaminen, vuoropuhelu ja kokemusten jakaminen sekä motivaation vahvistaminen. Ryhti-viestinnän ydintiimiin

on kuulunut ympäristöministeriö, Syke, DigiFinland ja KIRAHUB. Viestintää on toteutettu muun muassa uutiskirjein, tapahtumissa ja infoissa, työpajoissa, tapaamisissa ja kokouksissa.

Viestintä ja vuorovaikutus nähtiin pääsääntöisesti onnistuneina ja näiden koettiin parantuneen hankkeen aikana. Erityisesti koettiin, että viestintää on ollut paljon ja se on ollut selkeää ja ymmärrettävää. Kyselyvastaajista noin puolet koki, että viestintä ja vuorovaikutus on ollut selkeää ja ymmärrettävää. Kuitenkin vastaajista noin neljäsosa koki, ettei viestintä tai vuorovaikutus ole ollut selkeää tai ymmärrettävää.

Arvioi seuraavia väittämiä hankkeen viestintään, vuorovaikutukseen ja sidosryhmätyöhön liittyen: (n=81–82)

Kuvio 4. Kyselyvastaajien näkemyksiä hankkeen viestinnästä ja vuorovaikutuksesta.

Osa tiedonkeruussa kuulluista koki, että viestintää ja vuorovaikutusta olisi voinut olla vielä enemmän. Esiin nousi huomioita siitä, että viestintä koettiin liian ylätasoiseksi ja olisi kaivattu enemmän konkreettista tietoa. Myös tiivistetymmälle tiedolle heräsi tarpeita. Esiin nousi pohdintaa myös siitä, onko hankkeessa tapahtuneista muutoksista viestitty tarpeeksi. Esiin nousi myös vastakkaisia näkemyksiä viestinnästä: toisaalta esiin nousi huomioita siitä, että viestintä on ollut liian positiivista ja toisaalta esiin nousi huomioita siitä, että hankkeen hyödyistä ei ole viestitty riittävästi. Viestinnän osalta koettiin, että vielä hankkeen loppukaudella ja hankkeen jälkeen on tarvetta laajalle viestinnälle erityisesti järjestelmän käyttöönoton ja käytön tueksi.

Hankkeen viestintää ja vuorovaikutusta on haastanut erityisesti hankekaudella kohdatut haasteet, kuten lainsäädännön viivästynyt aikataulu ja sen korjaussarjat. Viestintää on jouduttu tekemään keskeneräisistä asioista, mikä on haastanut sekä viestinnän toteutusta että osaltaan myös viestintää seuraavien ymmärrystä. Erityisesti haasteita on kohdattu, kun viestiä on saatettu muuttaa sen myötä, kun keskeneräiset asiat ovat ratkenneet.

"Viestintä ollut tosi hyvää ja se on ollut laadukasta, toistoa on ollut paljon mutta se ei ole ollut huono asia."

"Viestintään on panostettu, ollut viestintäkumppania, erilaisia matskuja."

"Viestintä olisi voinut olla enemmän konkreettisiin muutoksiin ja vaikutuksiin keskittyvää."

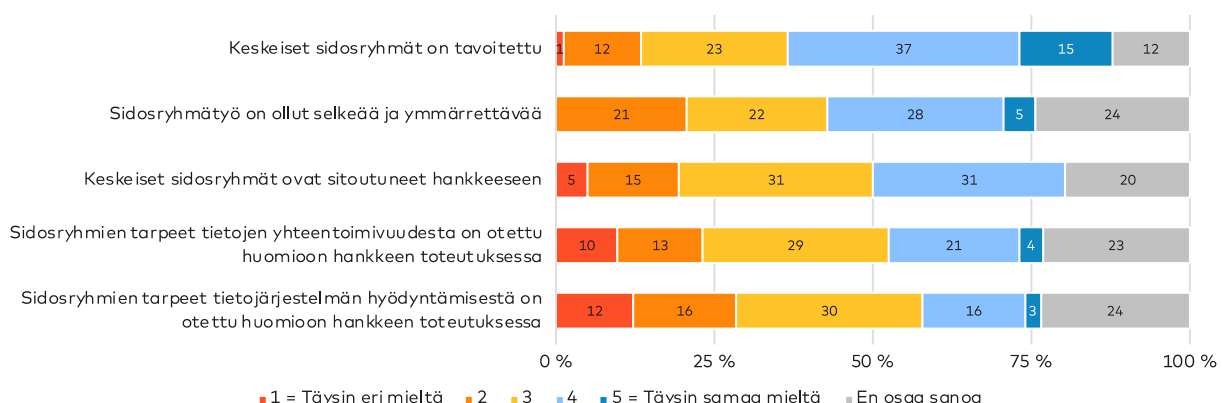
"Olsi voinut tulla tiivistettyä tietoa hankkeesta, koska kaikki ei ehdi ja pysty perehtymään asiaan kunnolla kaikkien uudistuksien keskellä."

2.2.2 Sidosryhmätyön onnistuminen

Hankkeen keskeisiä sidosryhmiä on tunnistettu laajasti eri yhteyksissä ja pyritty ottamaan mukaan hankkeeseen. Erityisesti hankkeen tahtotila-osakokonaisuudessa on tehty laajaa työtä sidosryhmien saamiseen mukaan, sitoutumiseen hankkeeseen ja tahtotilan muodostumisen eteen. Sidosryhmätyötä on toteutettu virallisilla ja epävirallisilla foorumeilla. Sidosryhmien osallistamista on tehty muun muassa osana viestintää ja erillisissä työpajoissa ja infoissa. Osana tahtotilatyötä hankkeessa on tarjottu yhdistyksille, säätiöille ja muille yleishyödyllisille toimijoille mahdollisuus hakea järjestöavustusta ei-taloudelliseen toimintaan, joka tukee rakennetun ympäristön tiedonhallinnan tahtotilaa. Yhteentoimivuustyössä puolestaan on ollut useita teemaryhmiä, joiden kautta osallistujat ovat päässeet vaikuttamaan muun muassa tietomalleihin.

Kyselyvastaajien näkemykset sidosryhmätyöstä olivat vaihtelevat. Enemmistö vastaajista koki, että hankkeessa on saatu tavoitettua keskeiset sidosryhmät. Näkemykset sidosryhmätyön selkeydestä ja ymmärrettävyydestä, sidosryhmien sitoutumisesta sekä sidosryhmien tarpeiden huomioimisesta jakoivat selkeästi vastaajia. Vastaajien joukossa oli lähes yhtä suuri osuus vastaajia, jotka kokivat, että sidosryhmien tarpeita ei oltu otettu riittävästi huomioon kuin vastaajia, jotka kokivat, että nämä on huomioitu riittävästi.

Arvioi seuraavia väittämiä hankkeen viestintään, vuorovaikutukseen ja sidosryhmätyöhön liittyen: (n=81-82)

Kuvio 5. Kyselyvastaajien näkemykset hankkeen sidosryhmätyöstä.

Hankkeessa toteutetun laajan kentän kuulemisen ja voimakkaan panostuksen yhteistyön rakentamiseen koettiin edistyneen hankkeen toteutusta. Erityisesti koettiin edistävänä se, että yhteistyötä ja toimijoiden sitouttamista on tehty jo hankkeen suunnitteluvaiheesta saakka. Sidosryhmäyhteistyöhön panostaminen koettiin jopa "elinehtona" sille, että hankkeen laaja sidosryhmäjoukko on saatu tietoisiksi ja sitoutettua hankkeeseen ja myös sen avulla on saatu taltutettua hankkeen kohtaamaa muutosvastarintaa.

Sidosryhmien tavoittamisen osalta esiin nostettiin huomioita siitä, onko yrityskenttää saatu tarpeeksi tavoitettua ja sitoutettua mukaan. Erityisesti useat haastateltavat pohtivat, kuinka suuri osa yrityskentästä on tietoisia Ryhdistä ja olisiko viestintää pitänyt kohdistaa enemmän heille. Toisaalta koettiin, että hankkeen aikana on ollut erityistä kohdentaa viestintää nimenomaan kunnille, jotta tietoja ylipäättään saadaan järjestelmään, ja yrityskentän tavoittamista voi tehdä myös myöhemminkin.

Keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien tahtotila koettiin pääsääntöisesti hyväksi. On ymmärretty, että yhteisen ymmärryksen rakentaminen vie aikaa. Toimijoiden sitoutumisen koettiin myös parantuneen hankkeen edetessä. Hankkeen alkuvaiheessa sitoutumisen osalta haasteita tuotti erityisesti kuntien muutosvastarinta. Tämän koettiin kuitenkin vähentyneen hankkeen edetessä ja sen myötä, kun muun muassa lainsäädäntö on tarkentunut.

Sidosryhmien välillä on havaittavissa eroja kokemuksissa siitä, onko heidän tarpeitaan huomioitu riittävästi hankkeen toteutuksessa. Esimerkiksi virastot ovat yleisesti kokeneet, että heidän tarpeensa on otettu hyvin huomioon, ja esimerkiksi on toteutettu teknisiä ratkaisuja, jotka vastaavat heidän tarpeisiinsa. Kunnat puolestaan esittivät huomiota siitä, että esimerkiksi tietojärjestelmän kehittämisessä ei ole täysin ymmärretty kuntien realiteetteja ja heterogeenisyyttä, ja näin ollen myöskään heidän moninaisia tarpeitaan.

Sidosryhmien tarpeiden huomioinnin osalta keskeisenä koettiin kuitenkin se, että kunnat ovat voineet hakea tukea toiminnalleen. Ilman rahoitusta kuntien sitoutuminen hankkeeseen olisi todennäköisesti ollut huomattavasti heikommalla tasolla.

"Muutostuki kunnille ja maakunnan liitoille on ollut tärkeä osa toteutusta. Myös hankkeen aloitus varhaisessa vaiheessa on antanut mahdollisuuden oikeasti osallistua valmisteluun."

"Yhteistyö on aloitettu ruohonjuuritason substanssiosaajien kanssa jo suunnitteluvaiheessa eikä vasta testausvaiheessa, mikä parantaa tuloksia"

3 Tuotokset

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeen osakokonaisuuksien etenemistä sekä näissä saavutettuja tuotoksia. Lisäksi luvussa tarkastellaan hankkeessa toteutettua kumppanitestausta.

Hankkeella on ollut viisi osakokonaisuutta: yhteentoimivuus, tietojärjestelmä, lainsäädäntö, tuki ja tahtotila. Tahtotila-osakokonaisuuden tavoitteena on ollut edistää ja tukea julkista ja yksityistä sektoria siirtämään rakennettu ympäristö digiaikaan ja siinä tehty työ on muodostunut erityisesti viestinnästä, vuorovaikutuksesta ja sidosryhmäyhteistyöstä, joten sen tuotokset on raportoitu osana lukua 2.2 vuorovaikutus, viestintä ja sidosryhmätyö.

3.1 Yhteentoimivuus

Keskeiset havainnot

- » Yhteentoimivuustyön keskeinen tuotos on valtakunnallinen tietokomponenttikirjasto, joka kokoaa rakennetun ympäristön tiedot loogisina tietomalleina, sanastoina ja koodistoina Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämälle Yhteentoimivuusalustalle.
 - » Yhteentoimivuustyötä pidetään onnistuneena aikataulun viivästyemisestä huolimatta. Hankkeessa on tehty merkittäviä edistysaskelia tietojen yhteentoimivuudelle, mutta hyödyt konkretisoituvat vasta, kun toimijat siirtyvät määriteltujen tietojen käyttöön.
 - » Yhteentoimivuustyötä on tukenut tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä, riittävä resursointi sekä samanaikaisesti edennyt lainsäädäntö-, järjestelmä- ja määrittelytyö. Keskeisimmät haasteet liittyvät vanhojen kaavatietojen muuntamiseen yhteentoimivaan muotoon sekä siihen, että kuntien nykyisten järjestelmien korvaamiselle ei ole vielä luotu riittäviä edellytyksiä.
-

Yhteentoimivuus-osakokonaisuuden tavoitteena on ollut määrittää rakennetun ympäristön kansallisen tiedon rakenteet ja varmistaa tietojen yhteentoimivuus. Lähtökohtana on tarve varmistaa, että käytetyt käsitteet sekä tiedon tuottamisen ja siirtämisen mallit ymmärretään yhtenäisesti eri organisaatioissa sekä vähentää tiedon päällekkäisyyttä ja siiloutumista. Yhteentoimivuustyölle on asetettu yksi laadullinen tavoite: Keskeiset rakennetun ympäristön tiedot on määriteltä ja harmonisoitu Yhteentoimivuusalustalle ja Rakennetun ympäristön tietokomponenttikirjastoon.

Yhteentoimivuustyötä on edistetty vaihteittain useissa rinnakkaisissa projekteissa, joissa on laadittu loogisia tietomalleja sekä niihin liittyviä koodistoja, sanastoja ja käsitelmääritelmiä. Osakokonaisuuteen on kuulunut yhteensä 39 projektia, joista neljä on vielä keväällä 2025 käynnissä. Hankkeen viimeisenä vuonna painopiste on siirtynyt uusien tietomallien laatimisesta tehtyjen määritysten käyttöönoton ja yhteentoimivuuden ylläpidon tukemiseen. Vakiintumista ja käyttöönottoa on tuettu muun muassa infotilaisuuksilla, verkkosivujen ylläpidolla, käynnissä olevalla käyttöönottoa tukevalla projektilla sekä tarjoamalla kiinteistö- ja rakennusalan toimijoille

neuvontaa ja testausmahdollisuuksia yksittäisten projektien yhteydessä. Jatkuvuutta tukee myös hankkeessa kehitetty yhteentoimivuuden hallintomalli, joka sisältää hyväksymisprosessin uusien tietomäärittysten hyväksymiselle sekä muutoshallintamallin aiemmin hyväksyttyihin tietomäärittelyihin tehtäville muutoksille.

Yhteentoimivuustyön toimenpiteet ovat edistyneet pääosin suunnitellusti, mutta hieman jäljessä tavoitellusta aikataulusta. Tavoitteena oli, että maankäyttö- ja rakentamislain uudistuksen kannalta keskeisimmät rakennetun ympäristön tiedot on määritelty Yhteentoimivuusalustalle vuoden 2022 loppuun mennessä, ja että kaikki tiedot on määritelty alustalle vuoden 2023 loppuun mennessä. Alkuperäisenä tavoitteena oli, että rakennetun ympäristön keskeiset tiedot saadaan määriteltyä vuoden 2022 loppuun mennessä. Käytännössä tämä tarkoitti tietojärjestelmän ensimmäisen vaiheen tietosisältöä. Alkuperäinen tavoite saavutettiin määräaikaan mennessä. Määräajan jälkeen on jatkettu muita määrittystöitä, jotka ovat oleellisia kokonaisuudistuksen kannalta. Tietojen määrittely osoittautui kuitenkin suunniteltua hitaammaksi eikä kaikkia maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen kannalta keskeisiä sanastoja ja tietomalleja ehditty määrittämään ennen lainsäädännön uudistusta. Keväällä 2025 viimeiset tietomalliprojektit on saatu päätökseen, mutta sanastotyötä jatketaan yhä.

Yhteentoimivuustyö on tukenut sekä tietojärjestelmän kehittämistä että maankäyttö- ja rakentamislain uudistuksen valmistelua. Kokonaisuuksia on edistetty rinnakkain. Työn alkuvaiheessa pyrittiin priorisoimaan lakisääteisten ydintietojen määrittelyä lainsäädäntötyön tueksi. Lainsäädäntötyö on samalla tuonut esiin uusia määriteltäviä tietoja. Osa pitää viivettä hyödyllisenä, koska se on mahdollistanut tietomäärittysten tekemisen paremmin tietojärjestelmän ja lainsäädännön tarpeita vastaavaksi. Samalla lainvalmistelun, tietojärjestelmän kehittämisen ja yhteentoimivuustyön päällekkäistä aikataulutusta on myös kritisoitu, ja joidenkin mielestä tietojen määrittely ja tietojärjestelmä olisi pitänyt saada valmiiksi ennen lainvalmistelua.

Tietomallit, koodistot ja sanastot on laadittu laajassa yhteistyössä rakennetun ympäristön toimijoiden kanssa, ja määrittelyissä on kartoitettu eri sidosryhmien tarpeita. Työryhmien toimintaa pidetään onnistuneena ja ylipäättään toimijat pitävät yhteentoimivuuden tavoitetta tärkeänä. Tietorakenteiden ja -sisältöjen määrittelyn yhteydessä on käyty tahtotilaneuvotteluja eri toimijoiden kanssa ja myös projekteissa on selvitetty toimijakentän tarpeita. Näkemyksiä on voinut esittää muassa Ota kantaa -kyselyillä. Etenkin keskeisiä kiinteistö- ja rakennusalan yrityksiä on osallistunut aktiivisesti tietojen määrittelyyn. Jotkut kuntien edustajista ovat kuitenkin kokeneet, ettei heidän näkemyksiään ole kuultu riittävästi. Vaikka kunnille on järjestetty kuulemistilaisuuksia, osa on kokenut, että tarpeet olisi pitänyt huomioida aikaisemmassa vaiheessa, eikä esittää ratkaisuja "valmiiksi pureskeltuna".

Yhteentoimivuustyöstä on viestitty aktiivisesti, mutta toimijakentän toiveena on saada lisää ohjeistusta Yhteentoimivuusalustan sisältöjen käytöstä. Digi- ja väestötietovirasto (DVV) on kehittänyt ohjeistusta ja järjestelmiä käytettävämpään suuntaan, mutta tietomalleista ja niiden käytöstä voitaisiin ohjeistaa vielä selkeämmin esimerkiksi kuvaamalla muutosta suhteessa kuntien nykyiseen prosessiin ja tiedontuotantoon. Yhteentoimivuustyöstä on hankkeen aikana viestitty

Ryhti-hankkeen nettisivuilla sekä säännöllisesti järjestettävissä infotilaisuuksissa. Näkyvyyttä on tuotu myös projektien tuloksista viestimällä.

Yhteentoimivuustyön keskeinen tuotos on valtakunnallinen tietokomponenttikirjasto, joka kokoaa rakennetun ympäristön tiedot loogisina tietomalleina, sanastoina ja koodistoina

Yhteentoimivuusalustalle. Yhteentoimivuusalusta on DVV:n ylläpitämä avoimesti kaikkien käyttöön tarkoitettu maksuton alusta, joka kokoaa yhteen keskeiset tietojen määrittelyt ja niiden väliset suhteet. Tietokomponenttikirjasto helpottaa tiedon hallintaa tarjoamalla keskitetyn paikan, josta loogiset mallit ja käsitteet löytyvät selkeästi jäseneltyinä. Tietojen määrittelyt nähdään pääosin onnistuneina, mutta osa on kritisoinut niitä liiallisesta yksinkertaisuudesta tai epärealistisista tavoitteista, jotka eivät vastaa käytännön mahdollisuuksia tietojen tuottamisessa.

Valtakunnallisia tietomalleja, koodistoja ja sanastoja pidetään merkittävänä edistysaskeleena rakennetun ympäristön tiedonhallinnassa ja hyödyllisinä rakennetun ympäristön toimijakentälle.

Keskeisiä yhteentoimivuustyön hyötyjä ovat päällekkäisen tiedon vähentyminen ja tiedon yhtenäinen tulkinta koko maassa. Lisäksi tietojen kokoaminen yhteiselle alustalle on tehnyt tiedosta saavutettavampaa. Osakokonaisuudessa on lisäksi kehitetty Ryhti-järjestelmän yhteentoimivuutta muiden tietojärjestelmien kanssa ja määritelty muodot siitä, miten tieto jatkossa liikkuu organisaatioiden, kuten Verohallinnon, kiinteistö- ja huoneistotietojärjestelmien sekä maasto- ja osoitetietojärjestelmien, välillä.

Valmiit tietomallit, koodistot ja sanastot hyödyttävät useita eri toimijoita. Koska suuri osa tiedosta tulee kunnista, on nähty tärkeäksi, että kuntia ohjataan julkaisemaan tiedot yhteisesti sovitussa muodossa. Kuntien ja virastojen työtä helpottaa myös se, että tiedot yhdistyvät jatkossa Ryhti-järjestelmän kautta muihin järjestelmiin. Muutos hyödyttää myös rakennusalan toimijoita ja kansalaisia, jotka pääsevät entistä helpommin käsiksi ajantasaiseen ja yhtenäiseen tietoon rakennetusta ympäristöstä.

Yhteentoimivuuden toteutumisen kannalta olennaisin ratkaisematta oleva haaste on olemassa vanhojen kaavatietojen muuttaminen yhteentoimivaan muotoon. Kaavojen pitkän elinkaaren vuoksi täydellistä yhteentoimivuutta ei saavuteta vielä vuosikymmeniin, sillä vanhoja, uusien tietomääritelmien kanssa yhteen sopimattomia kaavoja on runsaasti eivätkä monet niistä ole helposti muunnettavassa sähköiseen muotoon. Täydellinen yhteentoimivuus saavutetaankin vasta, kun uudet kaavat korvaavat vanhat. Monet kuitenkin näkevät yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeen kehittää tähän jonkinlainen ratkaisu, edellyttäen kuitenkin, että kunnille tarjotaan siihen riittävästi rahoitusta.

Yhteentoimivuustyön onnistumista ovat tukeneet tiivis ja toimiva yhteistyö eri toimijoiden välillä, riittävä ja oikea-aikainen resursointi sekä samanaikaisesti edennyt lainsäädäntö-, järjestelmä- ja määrittelytyö. Toteutusta ovat puolestaan hidastaneet hankkeen monimutkaisuus ja laajuus sekä viivästyksiset tai keskeytykset hankinnoissa. Myös alkuperäinen painotus tiedon avoimuudessa on muuttunut toimintaympäristön kehityksen myötä, ja tietoturvakysymykset nousevat jatkossa entistä suurempaan rooliin.

Yhteentoimivuus-osakokonaisuus on kokonaisuudessaan onnistunut, mutta sen vaikutukset konkretisoituvat vasta pidemmällä aikavälillä, kun toimijakentät siirtyvät määriteltyjen tietojen käyttöön. Osa toimijoista katsoo, ettei nykyinen siirtymäaika riitä tietojen saattamiseen täysin yhteentoimivaan muotoon, mutta Ryhti-hankkeessa on tehty merkittäviä edistysaskelia rakennetun ympäristön tietojen yhteentoimivuudelle. Onnistumisen kannalta keskeistä onkin tiedontuottajien ja käyttäjien sitoutuminen muutokseen. Ryhti-hankkeen kokemukset tarjoavat hyvän pohjan vastaavalle yhteentoimivuustyölle myös muilla toimialoilla.

3.2 Tietojärjestelmä

Keskeiset havainnot

- » Tietojärjestelmä on edistynyt laajasti hankkeen aikana, ja useat sen tavoitteista on saavutettu. Tietojärjestelmä on teknisesti valmis vastaanottamaan dataa kunnista.
 - » Tietojärjestelmää on kehitetty tiiviissä yhteistyössä muiden osakokonaisuuksien kanssa, mikä on edistänyt merkittävästi sen toteutumista. Muissa osakokonaisuuksissa tehty työ on edistänyt tietojärjestelmän kehittämistä.
 - » Tietojärjestelmän edistämistä on tukenut hyvä yhteistyö, osaava henkilöstö ja viestintä.
 - » Työtä on haastanut erityisesti lainsäädännön viivästymiset. Kuntien hidas käyttöönotto on hidastanut kaikkien tavoitteiden saavuttamista.
-

Tietojärjestelmä-osakokonaisuuden tavoitteena on ollut määrittelyn perusteella toteuttaa valtakunnallinen rakennetun ympäristön tietojärjestelmä. Osakokonaisuuden keskeisiä vaiheita on ollut muun muassa tietojärjestelmän kehittäminen, tietomallityö ja tiedon laadun parannus sekä käyttöönotto ja tukitoiminnot. Tietojärjestelmäkokonaisuudelle on asetettu seuraavat tavoitteet:

- » Toimijoilla on mahdollisuus välittää tiedot vain kerran valtiolle. Ryhtillä on valmius toimittaa tiedot kaikille sitä tarvitseville valtion viranomaisille.
- » Toimijat pystyvät saattamaan aineistoa Ryhtiin
- » Toimijat / kunnat toimittavat tiedot järjestelmään.
- » Rakennetun ympäristön alustalla eri toimijat – käyttäjät, tarjoajat ja muut sidosryhmät yli organisaatiorajojen – harjoittavat yhdessä lisäarvoa tuottavaa toimintaa.

Tietojärjestelmä on edistynyt laajasti hankkeen aikana, ja useat sen tavoitteista on saavutettu. Tietojärjestelmän määrittely ja toteutuksen hankinta koettiin onnistuneina. Useita osakokonaisuuden tavoitteista on saavutettu: toimijoilla on mahdollisuus välittää tiedot vain kerran valtiolle, Ryhtillä on valmius toimittaa tiedot kaikille sitä tarvitseville valtion viranomaisille, ja toimijat pystyvät saattamaan aineistoa Ryhtiin. Tietojärjestelmä täyttää lainsäädännön vaatimukset vastaanottaen dataa kunnista, joten tietojärjestelmä teknisesti koettiin valmiina, mutta se vaatii vielä toimittajia ja käyttöönottoa, jotta siellä pystyttäisiin harjoittamaan lisäarvoa tuottavaa toimintaa.

Tietojärjestelmää on kehitetty tiiviissä yhteistyössä muiden osakokonaisuuksien kanssa, mikä on edistänyt merkittävästi sen toteutumista. Muut osakokonaisuudet ovat olleet keskeisiä

tietojärjestelmän kehityksen näkökulmasta ja esiin nostettiin huomioita siitä, että jotta tietojärjestelmän tavoitteet voidaan saavuttaa, on työ tarvinnut kaikkia osioita. Tahtotilatyö on pohjustanut koko tietojärjestelmän kehittämistä. Yhteentoimivuustyössä on laadittu tietomallit, joiden päälle tietojärjestelmä on rakennettu, minkä koettiin helpottaneen tietojärjestelmäkehitystä, kun alustalla käsiteltävät tiedot ja tietomallit oli etukäteen päätetty. Lainsäädäntö puolestaan koettiin kaiken perustana ja esiin nousi huomioita siitä, että tietojärjestelmä olisi voinut jäädä teoreettiseksi, mikäli laki ei olisi mennyt läpi. Erityisesti käyttöönoton näkökulmasta puolestaan koettiin tukikokonaisuuden olleen keskeinen. Näin ollen erityisesti tietojärjestelmätyön osalta kaikki osakokonaisuudet ovat tukeneet tämän kehittämistä.

Tietojärjestelmä-kokonaisuuden edistämistä koettiin erityisesti tukeneen hyvä yhteistyö, osaava henkilöstö ja viestintä. Erityisesti laaja yhteistyö ympäristöministeriön kanssa, hyvä kumppani tietojärjestelmätoteutuksessa sekä Syken oma osaava henkilöstö koettiin tekemistä tukeneina tekijöinä. Myös laaja panostus tukeen ja viestintään koettiin merkittävänä erityisesti sen osalta, että kentälle on saatu viestittyä järjestelmän kehityksestä ja näin edistettyä kuntien järjestelmän käyttöönottoa. Tietojärjestelmän kehittämisen osalta koettiin merkittäväksi erityisesti kumppanitestaus, jonka avulla on saatu kommentteja esimerkiksi järjestelmän puutteista ja epäloogisuuksista ja näiden avulla on pystytty kehittämään järjestelmää käytännössä toimivaksi.

Osakokonaisuuden osalta ei ole täysin saavutettu kaikkia asetettuja tavoitteita. Hankkeen tavoitteista käynnistymässä tai parhaillaan toteutumassa tavoitteet siitä, että toimijat tai kunnat toimittavat tiedot järjestelmään ja rakennetun ympäristön alustalla eri toimijat harjoittavat yhdessä lisäarvoa tuottavaa toimintaa. Hankkeen edetessä on huomattu, että osa alkuperäisistä ajatuksista ja odotuksista oli hahmottamattomia ja epärealistisia. Vaikka tietojärjestelmä sinänsä on teknisesti valmis, tulee se kuitenkin todennäköisesti vaatimaan vielä kehitystyötä ja muutoksia, kun kunnat ottavat sen laajasti käyttöön ja mahdollisia puutteita tai epäloogisuuksia havaitaan.

Työtä on haastanut erityisesti lainsäädännön viivästymiset, ja tavoitteiden saavuttamista kuntien hidas käyttöönotto. Lainsäädännön viivästymiset vaikuttivat siihen, että osaa tietojärjestelmän asioista ei voitu kehittää ennen kuin lain sisällöstä ja voimaantulosta oltiin varmoja. Osa osakokonaisuuden tavoitteista puolestaan on riippuvaisia esimerkiksi siitä, että kunnat ottavat järjestelmän käyttöön. Erityisesti tämän osalta esiin nousi huomiota siitä, että alkuperäinen ajatus oli, että kunnat ottavat järjestelmän käyttöön huomattavasti nopeammin kuin todellisuus on ollut. Jotta lopulliset vaikuttavuustavoitteet toteutuvat, kuntien tulee toimittaa järjestelmään tietoa, joka on hyödynnettävissä.

3.3 Lainsäädäntö

Keskeiset havainnot

- » Toteutetut lainsäädännön muutokset ovat edellytys hankkeen toteutukselle, ja ne mahdollistavat tietojen siirtymisen sekä velvoittavat siihen.
 - » Lainvalmisteluprosessin kesto on heijastunut myös tietojärjestelmän kehittämiseen. Yhteentoimivuuden määrittelyn, tietojärjestelmän kehittämisen ja lainsäädännön valmistelun ajallinen yhteensovittaminen on haastavaa, sillä nämä ovat toisistaan
-

riippuvaisia ja tapahtuvat osin limittäin. Lainvalmistelun aikataulua pidettiin tiukkana, mutta toisaalta valmistelun pitkä kesto ja siirtymäajat siirtävät toimeenpanoa ja siten hyötyjen syntymistä.

- » Tietojärjestelmän kehittämisen ja lainvalmistelun välistä tiedonvaihtoa pidettiin onnistuneena. Sidosryhmät ovat osallistuneet lainvalmisteluun sekä lainvalmisteluryhmien että normaalin lausuntoprosessin kautta. Lausuntopyyntöjen tiukkoja aikatauluja kohtaan esitettiin kritiikkiä. Kuntien näkökulmasta jatkuvasti tarkentuvat vaatimukset nähdään vaikeana, ja asetusten myötä tarkentuvan kokonaisuuden jäsentymättömyys koetaan haastavana.
- » Lainsäädännöstä tuleva velvoite tietojen yhteentoimivuudella ja koneluettavuudelle saattaa olla suurin yksittäinen vaikutusten syntymistä edistävä tekijä. Käytännössä vaikuttavuus konkretisoituu vasta, kun Ryhti-järjestelmän tietoja hyödyntäviä järjestelmiä alkaa tulla käyttöön, ja sidosryhmät pystyvät noudattamaan vaatimuksia.
- » Lain soveltamiseen tarvitaan paljon ohjeistusta tulevina vuosina. Sääntelyn tullessa voimaan tietoa toimivuudesta ja soveltamisen haasteista alkaa kertyä, ja muokkauksia sekä soveltamisohjeita tarvitaan kertyvien oppien mukaisesti.

Lainsäädännön osakokonaisuuden tavoitteena on ollut valmistella ehdotus laiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä hallituksen esityksen muotoon ja sovittaa rakennetun ympäristön tietojen yhteentoimivuuden edistämiseksi tarvittavat säädösmuutosten ehdotukset.

Lainsäädännön toteutukselle on asetettu laadullisia tavoitteita:

- » Lainsäädäntö mahdollistaa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän toteuttamisen
- » Lainsäädäntö edistää rakennetun ympäristön yhteentoimivuutta
- » Lainsäädäntö sitouttaa ja velvoittaa toimijat muutokseen
- » Laki saadaan pantua täytäntöön ja sitä sovelletaan aktiivisesti
- » Laki ja asetukset ovat ymmärrettäviä ja niiden soveltamisessa ei esiinny tulkinnanvaraisuuksia

Toteutetut lainsäädännön muutokset ovat edellytys hankkeen toteutukselle, ja ne mahdollistavat tietojen siirtymisen sekä velvoittavat siihen. Hankkeen osana ja myötävaikutuksella toteuttama lainsäädäntö sekä mahdollistaa tietojärjestelmän toteuttamisen että määrittelee siihen tulevat tiedot. Toteutuksessa limittyy useita eri lainsäädäntöhankkeita, mikä on tehnyt kokonaisuudesta moniulotteisen. Tietojärjestelmän toteutus kytkeytyy maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistukseen, ja sen viivästyminen on osaltaan vaikuttanut myös hankkeen toteutukseen. Lainsäädännön valmistumista pidetään keskeisenä hankkeen vaikutusten syntymiselle. Tietojärjestelmän kehittäminen olisi mahdollista ilman lakiakin, mutta hyödyt syntyvät siitä, että järjestelmä sisältää yhteentoimivaa ja koneluettavaa tietoa rakennetusta ympäristöstä.

Lailla rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä säädetään tietojärjestelmästä ja sen tarkoituksesta, tietosisällöstä, ylläpidosta, tietojen käsittelystä, luovuttamisesta ja valvonnasta sekä eri tahojen vastuista. Rakentamislaisissa säädetään rakentamisen digitaalisista toimintatavoista ja tietojen toimittamisesta koneluettavassa muodossa, ja uudessa alueidenkäyttölaisissa tietomallimuotoisesta kaavojen laatimisesta. RY TJ-lakia

(tiedonsaantioikeudet) ja rakentamislakia (korjaussarja) on jo tarkennettu ennen soveltamisen alkamista.

Rakentamisen tiedot tulee laatia yhteentoimivassa ja koneluettavassa muodossa jo vuoden 2026 alusta lähtien, ja sekä rakentamisen että alueidenkäytön tiedot tulee tallentaa Ryhti-järjestelmään viimeistään vuoden 2029 alusta alkaen.

Siirtyvistä tiedoista säädetään tarkemmin asetuksilla, jotka edelleen tarkentuvat siirtymäajan aikana. Tietomalliasetuksella tarkennetaan rakentamislain sisältöjä, ja Katja-asetuksella maakunta-, yleis- ja asemakaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta. Asetuksia tarkennetaan edelleen tarpeen mukaan. Katja-asetuksen osalta hyödynnetään kumppanitestauksessa kertyviä oppeja sekä muuta sidosryhmiltä kertyvää palautetta. Laissa määritellään vain tietojen yhteentoimivuudesta ja koneluettavuudesta, mutta asetukset tarkentavat, millaista muotoa ja sisältöjä tämä tarkalleen tarkoittaa. Näin ollen asetukset sisältävät paljon teknisiä yksityiskohtia muun muassa käytettävistä tietomalleista, käsitteistä ja määritelmistä.

Lainvalmisteluprosessin kesto on heijastunut myös tietojärjestelmän kehittämiseen.

Yhteentoimivuuden määrittelyn, tietojärjestelmän kehittämisen ja lainsäädännön valmistelun ajallinen yhteensovittaminen on haastavaa, sillä nämä ovat toisistaan riippuvaisia ja tapahtuvat osin limittäin. Säädosvalmisteluun on vaikuttanut osaltaan yhteentoimivuuden määrittelytyön vaikeus, sillä määrittely on edellytys lain sisällön laatimiselle. Tietojärjestelmää ei puolestaan voi kehittää, ennen kuin lain vaatimukset ovat tiedossa. Sidosryhmien näkökulmasta puolestaan tarvittaisiin riittävästi aika valmistautua lainvaatimuksiin vastaamiseen, ja muutokset lainsäädäntöön vaativat edelleen uutta sopeutumista. Kunnat ovat saaneet muutostukea, mutta sen ajoittaminen suhteessa lainvalmistelun perusteella määrittyvään aikatauluun ei ole onnistunut kaikkien mielestä optimaalisesti. Lainvalmistelun aikataulua pidetään tiukkana, mutta toisaalta valmistelun pitkä kesto ja siirtymäajat siirtävät toimeenpanoa ja siten hyötyjen syntymistä.

Tietojärjestelmän kehittämisen ja lainvalmistelun välistä tiedonvaihtoa pidettiin onnistuneena.

Tekniset tarpeet järjestelmän osalta ovat välittyneet riittävällä tavalla lainvalmisteluun, ja toisaalta tietojärjestelmän kehittäminen on pidetty riittävällä tavalla ajan tasalla lainvalmistelun etenemisestä.

Sidosryhmät ovat osallistuneet lainvalmisteluun sekä lainvalmisteluryhmien että normaalin lausuntoprosessin kautta. Lausuntopyyntöjen tiukkoja aikatauluja kohtaan esitettiin kritiikkiä.

Kuntien ja valtionviranomaisten näkemykset eroavat siinä, miten tarpeellisina tietojen luovuttamiseen velvoittavaa sääntelyä pidetään. Taustalla selittävänä tekijänä on se, miten raskaina velvoitteet koetaan ja toisaalta se, miten suuren hyödyn sidosryhmä itse kokee uudistuksesta saavansa. Lausuntoja sekä lakeihin että asetuksiin on annettu runsaasti, ja osin varsinkin asetusten muutosten lyhyistä lausuntoajoista annettiin kritiikkiä. Kuntien näkökulmasta jatkuvasti tarkentuvat vaatimukset myös nähdään vaikeana. On myös vaikeaa kommentoida vaatimuksia tai velvoitteita, mikäli kokonaiskuva ja yksityiskohdat eivät ole vielä selvillä. Tältä osin kokonaisuuden jäsentymättömyys koetaan haastavana. Erityisesti rakentamislain korjaussarjaa, jossa toimitettavien tietojen vaatimuksia kevennetään jo ennen alkuperäisen lain voimaantuloa,

pidettiin ongelmallisena. Teknisten korjausten tekeminen asetuksiin on välttämätöntä, mutta ne myös ovat hidastaneet vaatimusten kokonaisuuden hahmottumista.

Vaatimuksia erityisesti yhteentoimivuuden osalta pidettiin osin liian raskaina pienten kuntien näkökulmasta. Laaja uudistus ei kaikilta osin voi hyödyiltään ja vaikutuksiltaan kohdella eri osapuolia tasapuolisesti, ja eriävät mielipiteet ovat perusteltuja. Tästä näkökulmasta lainvalmistelua kohtaan osoitettua kritiikkiä ei voi suoraan pitää hankkeeseen kohdentuvana.

Lain soveltamiseen tarvitaan paljon ohjeistusta tulevana vuosina. Täsmällinen sisältö on vasta muodostumassa asetusten kautta. Ministeriötä on myös kritisoitu siitä, että se asetuksenantovaltuuden kautta muuttaisi alkuperäisen lain tulkintaa. Asetukset laaditaan asetuksenantovaltuuden antamassa laajuudessa, eikä niillä voida muuttaa alkuperäistä lain tulkintaa, vaikka ne tarkentavatkin soveltamista. Sääntelyn tullessa voimaan tietoa toimivuudesta ja soveltamisen haasteista alkaa kertyä, ja muokkauksia sekä soveltamisohjeita tarvitaan kertyvien oppien mukaisesti. Viestintään, ohjeistuksiin sekä lain muutoksiin tarvitaan erikseen resursseja tulevien vuosien aikana.

3.4 Tuki

Keskeiset havainnot

- » Tuki-osion näkökulmasta merkittävä tulokokonaisuus on ollut avustusten valmistelu kunnille ja maakuntien liitoille muutuskustannuksiin.
 - » Kunnille ja maakuntien liitoille suunnattu tuki ja lakien hyväksyminen ovat vauhdittaneet hankkeen uskottavuutta ja hyväksyttävyyttä sekä vahvistaneet yleistä tietoisuutta.
 - » Kuntien tarpeiden huomioimiseen uudistuksessa suhtaudutaan eri tavoin: osa näkee, että kuntien tarpeet on huomioitu hyvin esimerkiksi avustuksilla, osa taas näkee, että tarpeita ei ole huomioitu tarpeeksi.
-

Tuki-osakokonaisuuden tarkoituksena on ollut tukea etenkin kuntia ja maakuntien liittoja tietorakenteiden ja toimintatapojen muutoksessa, tietojärjestelmän käyttöönotossa sekä edistää olemassa olevien alueidenkäyttö- ja rakennustietojen saattamista käyttöön ajantasaisena ja yhteentoimivana. Kunnille ja maakuntien liitoille suunnattu tuki on koostunut seuraavista kokonaisuuksista:

- » osaamisen lisääminen ja koulutus,
- » vuorovaikutus ja tiedonvaihto,
- » hankintojen tuki,
- » tukipalvelut kunnille ja maakuntien liitoille,
- » kaavojen digitointi sekä
- » avustusten valmistelu kunnille ja maakuntien liitoille muutuskustannuksiin.

Tukiosion laadullisina tavoitteina on ollut, että

- » Kaavatiedon digitalisoinnin ja rakennustietojen laadun parantamiseksi on olemassa toimivat työkalut ja ohjeistus

- » Kunnat, maakunnat ja kaupunkiseudut tuottavat rakennetun ympäristön tietojärjestelmää koskevan lainsäädännön mukaisia tietoja tietojärjestelmään etupainotteisesti
- » Kunnille ja muille toimijoille on selvää, millaisia ovat tilattavat järjestelmäratkaisut ja palvelut, jotka ovat yhteentoimivia tietojärjestelmän kanssa
- » Voimassa olevat kaavat ovat digitaalisesti saatavilla valtakunnallisesti.

DigiFinland Oy on tukenut kuntia ja maakuntien liittoja vahvistamalla valtakunnallisia valmiuksia rakennetun ympäristön tietojärjestelmän käyttöönotossa. Tuki on tavoittanut kaikki Manner-Suomen 293 kuntaa. Vuorovaikutusta ja tiedonvaihtoa on tehty erilaisissa etätilaisuuksissa, maakuntien kierroksella, Mikä muuttuu -kuntakiertueilla sekä kuntakohtaisissa tapaamisissa. Näissä sekä välitettiin tietoa että saatiin palautetta hankkeelle. Hankkeessa on myös järjestetty hankintakoulutuksia ja laadittu hankintaopas.

Vuonna 2024 tuki keskittyi lakimuutosten ja Ryhti-järjestelmän käyttöönoton seurantatiedon keräämiseen, kumppanitestauksen tukemiseen sekä päivitetyn toimenpideohjelman laatimiseen kunnille². Lisäksi kuntien ja maakuntien liittojen kaavoittajille käynnistettiin koulutus tietomallimuutoksesta kaavoituksesta. DigiFinland Oy järjesti verkkotapaamisia ja Teams-kokouksia. Lisäksi Sykellä on ollut aiheeseen liittyen Teams-kanava. Näillä viestinnän ja vuorovaikutuksen keinoilla ja kanavilla osallistujat ovat voineet jakaa tietoa ja tarvittaessa auttaa toisiaan ongelmatilanteissa.

Kaavojen digitoinnin teemaa kartoitettiin kunnilta Ryhti-hankkeen alkupuolella, mutta kartoituksen perusteella todettiin, että olemassa olevien kaavojen digitointi vaatisi nykyistä enemmän resursseja. VOOKA-projektin kahden pilottiosuuden jälkeen syntyi ohje olemassa olevien kaavojen tuottamiseen.

Tuki-osakokonaisuutta pidettiin onnistuneena. Hankkeessa on tuettu kuntia ja maakuntien liittoja tietorakenteiden ja toimintatapojen muutoksessa ja tietojärjestelmän käyttöönotossa. Käytännössä keskeisimpiä tuotoksia ja niiden tuloksia ovat kuntien tietoisuuden ja valmiuksien lisääminen ja muutosjohtamisen tuki.

Tuki-osion näkökulmasta merkittävä tulokokonaisuus on ollut avustusten valmistelu kunnille ja maakuntien liitoille muutuskustannuksiin. Kuntien ja maakuntien liittojen tukeminen on ollut rahoituksen näkökulmasta yksi hankkeen pääosioista, ja panostus siihen on ollut mittava. Tähän mennessä avustusta on jaettu kolmella hakukierroksella yhteensä 6,5 miljoonaa euroa. Hankkeella on kompensoitu kunnille ja maakuntien liitoille koituvia muutuskustannuksia. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan 100 prosentin avustusta pidetään merkittävänä kuntien valmiuksien vahvistamisessa. Avustusten myötä kuntien ei tarvitse itse maksaa tietojärjestelmän kehittämistä.

Vuosiraportin 2024 mukaan kunnissa muutoksen hidasteiksi on edelleen koettu teknisten toimialojen aika- ja resurssipula, tiedon puute, kuntien erilaiset lähtökohdat, valtiohallintovetoisuus, nykyisten aineistojen laatu sekä ohjelmistotoimittajien korkeat hinnat. Hidasteiden koonti vastaa tässä arvioinnissakin tunnistettuja hidasteita. Osa arvioinnin kyselyn

² Ryhti-hankkeen vuosiraportti 2024.

vastaajista näki, että tarjottu tukipalvelu ei ole vastannut tarpeita eivätkä kunnat ole saaneet vastauksia kysymyksiinsä. Osa näkee, että viestintää on tehty tietojärjestelmänäkökulmasta eikä kuntien toiminnan (esim. kaavoituksen tai rakennusvalvonnan) näkökulmasta, josta viestintää olisi tarvittu.

Kunnille ja maakuntien liitoille suunnattu tuki ja lakien hyväksyminen ovat vauhdittaneet hankkeen uskottavuutta ja hyväksyttävyyttä sekä vahvistaneet yleistä tietoisuutta.

Lainsäädännön ja palveluiden valmistuessa sitoutuneisuus uudistusta kohtaan lisääntyi. Maakuntien liittojen tarpeiden nähdään huomioidun hyvin. Maakuntien liittojen ymmärrys uudistuksen vaikutuksista maakuntakaavoitukseen on kasvanut ja käsitys eri tulevaisuuden vaihtoehtoista on lisääntynyt.

Hankkeen alusta lähtien viestintää ja vahvaa sidosryhmäyhteistyötä on pidetty strategisesti tärkeänä. Hanke on tavoittanut kaikki Manner-Suomen 293 kuntaa, mitä pidetään onnistumisena. Hankkeen alussa osa kunnista suhtautui varauksellisesti uudistukseen, mikä on luonnollista näin merkittävässä uudistuksessa. Hankkeen alussa painottui runsas informaatio-ohjaus. Syke ja ympäristöministeriö viestittivät hankkeesta kunnille ja maakunnan liitoille. Osa näkee, että viestinnässä on ollut toistoa, mutta se ei ole haitannut, sillä uudistus ja tiedontarve ovat olleet niin merkittävät. Hankkeen loppupuolella viestinnän painopiste on siirtynyt vuorovaikutukseen ja yhteiskehittämiseen. DigiFinland Oy on tukenut kuntia konkreettisesti ja tiedollisesti. Kuntien omien hankkeiden tukeminen nähdään keskeisenä siirtymän kannalta.

Avustukset sekä tukipalvelujen kattavuus ovat olleet merkittävä osa tukemista. Kuntien ja maakuntien liitoille suunnatulla tuella on ollut vaikutusta järjestelmän käyttöönoton ja kehittämisen vaiheessa. Osa haastateltavista oletti, että käyttöönotto olisi ollut kunnissa vielä nopeampaa. Vaikka kaikki kunnat eivät ole saaneet avustusta, hankkeissa tuotetut aineistot ovat hyödynnettävissä ja naapurikunnat voivat hyödyntää hankkeissa syntyneitä oppeja. Kuntien erilaiset näkökulmat ja ratkaisut ovat voineet palvella toisia kuntia.

Arvioinnin kyselyn mukaan tuen kohdentumista ja vaikuttavuutta on haastanut muutostuen resurssien ajallinen kohdentaminen hankkeen alkupuolelle. Moni vastaajista näki, että tuelle olisi tarvetta hankkeen loppuvaiheessa. Hankkeen loppupuolella tuen merkitys on noussut ja nousee hankkeen viimeisenä toteutusvuonna aiempaa suurempaan rooliin, mutta resursseja on käytettävissä vähemmän.

Kuntien tarpeiden huomioimiseen uudistuksessa suhtaudutaan eri tavoin: osa näkee, että kuntien tarpeet on huomioitu hyvin esimerkiksi avustuksilla, osa taas näkee, että tarpeita ei ole huomioitu tarpeeksi. Kuntaseurannan loppuraportin³ mukaan Ryhti-järjestelmän käyttöönotossa on kunnille sääntelyyn liittyviä paineita. Suuremmissa kunnissa sääntely mahdollistaa kehittämisen, pienemmissä sääntelyn noudattaminen kuormittaa resurssien vähäisyyden vuoksi. Kyselyn mukaan kuntien välisellä yhteistyöllä on merkitystä kehittämiseen, mutta yhteistyön raskaus ja koordinaation puute voivat hidastaa hyötyjen syntymistä. Haastattelujen perusteella kunnat näkevät, että avustuksilla, tuilla ja kehittämisessä mukana olemisella on ollut merkitystä

³ Pulkkinen, Jarmo. 2024. Kuntaseurannan loppuraportti, 30.12.2024, DigiFinland Oy

kehittämiselle kunnissa. Kuntien näkökulmaa edustavan Kuntaliiton näkökulmasta hankkeessa luodun järjestelmän käyttöönottoa haastaa muun muassa se, että kunnissa on jo nykyisellään velvollisuus tallentaa tiedot omiin järjestelmiin. Ryhti-hankkeen ajamassa muutoksessa nähdään myös mahdollisuuksia muun muassa manuaalisen työn vähenemisessä ja yhteentoimivuuden parantamisessa.

3.5 Kumppanitestausta

Keskeiset havainnot

- » Kumppanitestaushankkeet ovat olleet ratkaisevan tärkeä tukimuoto kunnille ja edellytys sille, että kunnat voivat saavuttaa niille asetetut vaatimukset siirtymäajan päättymiseen mennessä.
- » Kumppanitestaukset ovat tuoneet esiin kuntien käytännön tarpeita ja kehityskohteita, joiden pohjalta tietojärjestelmiin, tietomalleihin ja rajapintoihin on tehty parannuksia.
- » Kumppanitestaushankkeiden keskeinen etu on ollut, että edelläkävijäkunnat ovat kehittäneet ratkaisuja, joista hyötyvät muut kunnat, jotka käyttävät samoja ohjelmistoja.

Kunnille on myönnetty kumppanitestaushankkeiden kautta rahoitusta tukemaan valmiuksia hallita ja siirtää tietoa kansallisten tietomallien mukaisesti Ryhti-järjestelmän käyttöönottoa varten. Kumppanitestausvaihe käynnistyi loppuvuodesta 2023 ja jatkuu vuoden 2025 loppuun saakka. Hankkeista vastaavat kunnat ja maakuntien liitot, ja työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä järjestelmätoimittajien kanssa. Kumppanitestaushankkeita on käynnistetty kevääseen 2025 mennessä 18 kappaletta. Kunnat ovat kehittäneet kumppanitestauksissa tapoja tuottaa ja siirtää tietoja parantamalla olemassa olevia ohjelmistoja ja rajapintoja Ryhti-järjestelmään integroimiseksi. Kumppanitestauksessa mukana olevat kunnat ja maakuntien liitot ovat ensimmäisiä, jotka ottavat käyttöön uudet tietorakenteet ja toimittavat tietoa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Taulukko 2. Esimerkkejä erilaisista kumppanitestaushankkeista

Kehitettävä kokonaisuus	Esimerkki kumppanitestaushankkeesta
Alueidenkäytön tiedot	Pihtipudas, Ylivieska, Sweco Finland Oy ja Spatineo Oy (YTCAD): Hankkeessa on kehitetty Ryhti-järjestelmän digitaalisia palveluita ja tuettu kuntien siirtymistä tietomallimuotoiseen kaavoitukseen. Työssä on testattu muun muassa kaava- ja tonttijakotietojen julkaisua Ryhtiin, Suomi.fi-palveluväylän käyttöä sekä kaavaprosessin sovittamista kansallisiin tietomalleihin ja koodistoihin. Pihtipudas on jo siirtynyt uuteen kaavatuotantomalliin, ja Ylivieska etenee siihen vaiheittain. Lisäksi on otettu käyttöön kuntakohtaisia kaavamääräystietokantoja. Hankkeella on ollut ratkaiseva rooli Ryhti-yhteensopivan, tietomallipohjaisen kaavoituksen edistämässä ja kaavamerkintöjen

Kehitettävä kokonaisuus	Esimerkki kumppanitestaushankkeesta
	hallinnan kehittämisessä. Hanke hyödyttää samanaikaisesti lähes 100 muuta YTCAD-ohjelmistoa käyttävää kuntaa. Helsinki ja CGI: (Facta ja Kuntanet): Hankkeessa päivitetään CGI Facta- ja KuntaNet-kuntarekisterijärjestelmät tukemaan kansallisen tietomallin mukaista tonttijakoa ja alueidenkäytön rajoituksia, sekä toteutetaan integraatio Ryhti-järjestelmään. Lisäksi parannetaan tiedonhallintaa päivittämällä rajapinta siten, että suunnittelujärjestelmästä voidaan vastaanottaa tietomallin mukainen tonttijakosuunnitelma. Hankkeen toteutus on kesken, mutta edellytyksiä tavoitteiden saavuttamiselle on luotu. Hanke hyödyttää kaikki Facta- ja KuntaNet-kuntajärjestelmien käyttäjäkuntia.
Rakennustiedot ja rakennusvalvonta	Tampere, Sipoo ja CGI (Facta): Hankkeessa kehitetään CGI Facta -kuntarekisterin rakennusvalvontaosiota keskittyen uudisrakentamisen rakennus- ja lupatietoihin. Työn tuloksena syntyy mahdollisuus tallentaa uudisrakentamistietoa tietomallimuotoisena sekä toteutetaan Ryhti-integraatio. Samalla parannetaan kuntarekisterin rakennusvalvontaosion Ryhti-yhteensopivuutta. Hanke hyödyttää kaikkia noin 200 kuntaa, jotka käyttävät CGI:n kuntarekisteriä. Järvenpää, Helsinki, Vantaa, Tampere, Mäntsälä ja Cloudpermit Oy (Lupapiste): Hankkeen tavoitteena on sujuvoittaa rakentamisen tiedonhallintaa Lupapisteen käyttäjäkunnissa vastaamaan uusia lakeja ja asetuksia. Alustaa uudistetaan niin, että tieto voidaan käsitellä, koostaa ja siirtää Ryhti-järjestelmään. Hankkeen toteutus on kesken, mutta edellytyksiä tavoitteiden saavuttamiselle on luotu. Hanke hyödyttää kaikkia Lupapistettä käyttäviä kuntia. Turku, Seinäjoki ja Trimble Solutions Oy (Trimble Locus Cloud): Hankkeessa on kehitetty kuntien liittymistä Ryhti-järjestelmän rajapintaan Trimblen Locus-järjestelmällä. Rajapinta on saatu toimintaan ja ohjelmistoa on kehitetty yhteensopivaksi Ryhti-järjestelmän kanssa. Teknisen toteutuksen jälkeen tiedonsiirtoyhteyttä tullaan testaamaan laajamittaisesti ja testausten perusteella puututaan mahdollisiin ongelmiin. Hanke hyödyttää kaikkia Trimble Locus-järjestelmän käyttäjiä.

Kumppanitestaushankkeet ovat olleet ratkaisevan tärkeä tukimuoto kunnille ja edellytys sille, että kunnat voivat saavuttaa niille asetetut vaatimukset siirtymäajan päättymiseen mennessä. Uuden lainsäädännön aiheuttama lisätyö olisi monille kunnille ollut mahdotonta ilman ulkopuolista tukea. Testaushankkeet ovat pakottaneet kuntia tarkastelemaan ja kehittämään tiedonhallintaansa

kokonaisvaltaisesti, ja luoneet edellytyksiä tietojen tuottamiselle kansallisten tietomallien mukaisesti. Kunnat ovat kokeneet hyödylliseksi myös osaamisen vahvistumisen, ajankohtaisen tiedon saannin sekä tiedon selkeämmän tulkinnan erityisesti kaavatiedoissa, jotka aiemmin ovat olleet hajanaisia ja tulkinnanvaraisia. Joillekin kunnille osallistuminen on tuonut myös imagohyötyä.

Kumppanitestaukset ovat tuoneet esiin kuntien käytännön tarpeita ja kehityskohteita, joiden pohjalta tietojärjestelmiin, tietomalleihin ja rajapintoihin on tehty parannuksia. Toisaalta osa kunnista on kokenut, että kaikkiin testauksissa havaittuihin ongelmiin ei ole reagoitu riittävästi tai avoimesti viestitty ratkaisujen etenemisestä. Tämä on herättänyt osassa kuntien edustajista huolta järjestelmän muutosjoustavuudesta ja siitä, kuinka hyvin se palvelee kuntien käytännön tarpeita. On koettu, että järjestelmä ja lainsäädäntö nojaavat enemmän valtion ja muiden tahojen tavoitteisiin kuin kuntien omiin prosessitarpeisiin.

Kumppanitestaushankkeiden keskeinen etu on ollut se, että edelläkävijäkunnat ovat kehittäneet ratkaisuja, joista hyötyvät muut kunnat, jotka käyttävät samoja ohjelmistoja. Yhden tai kahden kunnan tekemä kehitystyö on voitu monistaa laajasti, mikä on koettu onnistuneeksi lähestymistavaksi. Esimerkiksi Pihtiputaan ja Ylivieskan PIHKA-hankkeessa kehitetty YTCad-kaavaohjelmiston Ryhti-yhteensopivuus on hyödyttänyt lähes sataa muuta kuntaa, joilla on sama ohjelmisto käytössä ja Tampereen, Helsingin ja Sipoon yhteishanke puolestaan yhteensä noin 200 Facta-kuntarekisterin käyttäjäkuntaa.

Osa kuntien edustajista on kuitenkin kokenut kumppanitestaushankkeet raskaaksi toteutustavaksi ja toivonut, että olisi voitu toteuttaa suoremmin järjestelmätoimittajien kautta. Tällöin kunnat olisivat voineet keskittyä valmiiden ratkaisujen testaamiseen ja käyttöönottoon ilman, että joutuvat vastaamaan hankehallinnointiin.

Kunnat ovat pitäneet hyödyllisenä, mutta välillä myös haasteellisena, että pilotointia on tehty todellisilla kaavoitus- ja rakennushankkeilla. Esimerkiksi Pihtiputaan ja Ylivieskan hankkeissa on testattu asema- ja yleiskaavan tuottamista Ryhdin tietomallien mukaisesti todellisilla kaavahankkeilla. Toisaalta kehitystyötä on haastanut, että oikeita kaavoja on jouduttu laatimaan samanaikaisesti Ryhti-järjestelmän ja kaavasovellusten tietojärjestelmän ollessa keskeneräinen, sillä tämä on johtanut tarpeeseen täydentää työtä uusien muutosten ilmetessä.

Kumppanitestauksia on edistänyt hyvä yhteistyö kuntien, järjestelmätoimittajien, ympäristöministeriön ja Syken välillä, kuntien välinen yhteistyö sekä joustava hankerahoitus. Hankerahoituksen joustavuutta on pidetty vahvuutena, sillä rahoitusta on voitu käyttää paitsi ohjelmistokehitykseen, myös kuntien omaan kehittämistyöhön. Tämä on mahdollistanut esimerkiksi substanssiosaamista omaavan hankevetäjän palkkaamisen toteutukseen.

Haasteita kumppanitestauksissa puolestaan liittynyt byrokratiaan ja hitaaseen päätöksentekoon, muuttuviin tietomäärittelyihin ja epäselvään viestintään kuntien suuntaan. Hankkeiden toteutus on vaatinut paljon työtä ja heikentynyt kuntatalouden tilanne vaikeuttaa tätä entisestään. Vaikka hankerahoitus on ollut alkuvaiheessa tärkeää, sen ei katsota olevan monissa kunnissa riittävää, erityisesti suurissa kunnissa, joissa tietomäärä ja kokonaisuudet ovat laajoja. Suurissa kunnissa haasteena on myös, että kaikki kaavoitustilanteet ja rakennustiedot eivät välttämättä tule

riittävästi testatuiksi, sillä monimutkaiset tapaukset jäävät helposti suppean testauksen ulkopuolelle. Osa kuntien edustajista kokee, ettei järjestelmien muokkaukseen tai muutokseen sopeutumiseen ole siirtymäajoista huolimatta riittävästi aikaa.

Haasteita on aiheuttanut myös se, että järjestelmäkehitys, lainsäädännön valmistelu ja testaus ovat edenneet yhtä aikaa. Keskeneräisen järjestelmän testaaminen samalla kun sitä kehitetään, on koettu haasteelliseksi ja vaikeuttanut kuntien mahdollisuuksia valmistautua muutokseen. Toisaalta monet ovat pitäneet välttämättömänä, että järjestelmää on lähdetty testaamaan käytännössä samanaikaisesti sen kehittämisen kanssa, jotta valmiudet saavutettaisiin siirtymäajan puitteissa.

4 Vaikutukset ja hyödyt

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeen vaikutuksia sekä hyötyjä viranomaisten, kuntien ja yritysten näkökulmista.

4.1 Hankkeen vaikuttavuus

Keskeiset havainnot

- » Ryhti-hankkeen hyödyt realisoituvat pitkän aikajänteen kuluessa. Hankkeen hyödyt ja vaikuttavuus tulevat oleellisesti riippumaan siitä, kuinka nopeasti ja laajasti tietojärjestelmään saadaan hyödynnettävissä olevaa dataa.
 - » Lainsäädännöstä tuleva velvoite tietojen yhteentoimivuudelle ja koneluettavuudelle saattaa olla suurin yksittäinen vaikutusten syntymistä edistävä tekijä.
 - » Hyötyjen syntymistä hidastaa kuntien digikehittämisen velka kunnissa.
 - » Ryhti-järjestelmällä on merkittävä vaikutus rakennettua ympäristöä koskevien tietojen ja tiedonhallintaan liittyvien prosessien yhdenmukaistumiseen kunnissa ja eri viranomaisilla.
-

Ryhti-hankkeen hyödyt ja vaikuttavuus tulevat oleellisesti riippumaan siitä, kuinka nopeasti ja laajasti tietojärjestelmään saadaan hyödynnettävissä olevaa dataa. Hankkeessa on luotu rakennetun ympäristön digitalisaation perusinfrastruktuuria, joka luo mahdollisuuksia tiedon digitalisaatiolla saavutettavien hyötyjen syntymiseen (järjestelmien yhteentoimivuus, manuaalisen työn väheneminen, tiedon saavutettavuus jne.). Investoinnin hyödyt ja takaisinmaksuaika riippuvat oleellisesti siitä, miten nopeasti ja laajasti ennen muuta kunnat yhteensovittavat prosessit ja järjestelmät Ryhdin kanssa.

Lainsäädännöstä tuleva velvoite tietojen yhteentoimivuudelle ja koneluettavuudelle saattaa olla suurin yksittäinen vaikutusten syntymistä edistävä tekijä. Velvoittavuus johtaa siihen, että pidemmällä aikavälillä on mahdollista kehittää järjestelmiä, jotka vähentävät manuaalista työtä ja virheitä ja voivat siten parantaa laatua ja tuottaa taloudellisia hyötyjä. Ryhti-hankkeessa eri toimenpiteet nivoutuvat yhteen ja hyödyt syntyvät kokonaisuudesta, mutta ilman velvoittavaa sääntelyä tietoja ei toimitettaisi vastaavassa muodossa. Lakien hyväksyminen toisaalta myös vahvistaa koko hankkeen ja kuntien muutokseen myönnettyjen tukien uskottavuutta.

Käytännössä vaikuttavuus konkretisoituu vasta, kun Ryhti-järjestelmän tietoja hyödyntäviä järjestelmiä alkaa tulla käyttöön, ja sidosryhmät pystyvät noudattamaan vaatimuksia. Lain voimaantulo ja siirtymäajan päättymisenkään ei vielä suoraan takaa kaikissa tilanteissa hyötyjen syntymistä, sillä kaikki kunnat eivät alkuvaiheessa välttämättä ole pystyneet reagoimaan riittävän nopeasti vaatimuksiin.

Hyötyjen syntymistä hidastaa kuntien digikehittämisen velka kunnissa. Osa pienemmistä kunnista ei ole toteuttanut kaikkia aikaisempia lainsäädännön velvoitteita, jolloin uudet, aiempien vaatimusten päälle rakentavat velvoitteet voivat olla mahdottomia toteuttaa. Kuntia myös

haastaa limittyvä ja useilta hallinnonaloilta sekä EU:sta tuleva sääntely, joka tulisi pystyä huomioimaan.

Ryhti-järjestelmällä on merkittävä vaikutus rakennettua ympäristöä koskevien tietojen ja tiedonhallintaan liittyvien prosessien yhdenmukaistumiseen kunnissa ja eri viranomaisilla. Vaikka tietojärjestelmän vaikuttavuus syntyy vasta hankekauden jälkeen, on hanke itsessään vauhdittanut prosessien ja tietojen laadun ja yhdenmukaisuuden paranemista kunnissa ja eri viranomaisilla jo hankekauden aikana.

Ryhti-järjestelmän myötä uusia liiketoimintamahdollisuuksia syntyy ja vanhoja poistuu. Kun data tulee helposti ja vapaasti saataville, muuttuu rakennettua ympäristöä koskeva liiketoiminta (suunnittelutoimistot, mutta myös kunnat, jotka esimerkiksi myyvät kaavatietoja) tiedon jalostamiseen ja uusiin tapoihin hyödyntää sitä. Lisäksi se mahdollistaa esimerkiksi nykyisen tietomallipohjaisen liiketoiminnan laajenemisen ja tehostumisen.

4.2 Vaikuttavuus ja hyödyt kuntien näkökulmasta

Kuntien näkemykset Ryhti-hankkeen onnistumisesta ovat kaksijakoisia. Hankkeen hyötynä nähdään erityisesti se, että tieto on saatavilla yhdestä paikasta käytettävässä ja hyödynnettävässä muodossa, sekä parempi kokonaiskuva rakennus- ja maankäytön toiminnasta Suomessa. Mahdollisten hyötyjen nähdään realisoituvan vasta tulevaisuudessa. Pidemmällä aikavälillä kunnat tunnistavat hyötyjä myös manuaalisen työn vähenemiselle ja tiedon yhteentoimivuuden parantumiselle.

Lyhyellä aikavälillä muutoksesta aiheutuu merkittäviä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa kunnille. Hyötyjä nähdään siirtyvän enemmän hallinto-oikeuksille tai muille tiedon hyödyntäjille kuin kunnille itselleen. Haasteina mainitaan erityisesti kuntien vähäinen resursointi, aikataulun kiireellisyys ja tietojärjestelmän kehitystyön järjestelmälähtöisyys, sekä nykyisten aineistojen laatuun liittyvät sekä tekniset haasteet. Tiedonkeruussa kuultujen kuntien edustajat toivat hyötyjen saavuttamista hidastaneina tekijöinä esille kuntien vähäiset mahdollisuudet tulla kuulluksi lainsäädäntöä ja tietojärjestelmää valmistaessa. Prosessi on edennyt monien mielestä väärässä järjestyksessä lainsäädännön valmistuessa ennen järjestelmän valmistumista.

Pohdintaa on herättänyt myös se, onko kunnissa riittävästi osaamista ja henkilöstöresursseja järjestelmämuutosten tekemiseen. Kunnat ovat tunnistaneet tarpeen selkeille ohjeistuksille ja koulutuksille muutokseen valmistautumisessa. Kunnilla on Ryhdin käyttöönottoon liittyen paljon muutakin työtä järjestelmäkehityksen lisäksi, joten sujuvan muutoksen toteutuksen varmistamiseksi, olisi hyödyllistä saada kokonaiskuva tarvittavista muutoksista. Koulutukset olisivat erityisen hyödyllisiä kunnille, jotka ovat vasta alkuvaiheessa.

Kunnat tunnistivat useita kaavoitustietoihin liittyviä kehittämistarpeita. Vanhojen kaavojen siirtäminen uuteen muotoon on tällä hetkellä mahdotonta ilman suuria resursseja. Ulkopuolisten konsulttien tekemien kaavojen siirtäminen tietomallien mukaisiksi on myös keskeinen kehityskohde. Tiedonhallinnan muutokset voivat madaltaa kuntien kynnystä toteuttaa kaavaprojekteja

konsteilla, joten myös konsulttitoimistojen järjestelmien yhteentoimivuus on varmistettava. Tätä voisi tukea yhteisillä ohjeistuksilla konsulttikaavojen tilaamiseen.

4.3 Vaikuttavuus ja hyödyt virastojen näkökulmasta

Ryhti-järjestelmä on tuonut merkittäviä hyötyjä virastojen tiedonhallintaan ja viranomaistyöhön.

Virastojen edustajat suhtautuvat positiivisesti Ryhti-hankkeeseen ja sen etenemiseen. Pitkällä aikavälillä järjestelmän odotetaan parantavan rakennetun ympäristön tietojen ajantasaisuutta, laatua ja yhteentoimivuutta, mikä hyödyttää sekä kuntia että valtakunnallisia virastoja, kuten Verohallintoa, Digi- ja väestötietovirastoa (DVV) ja Maanmittauslaitosta (MML). Tiedon parempi saavutettavuus mahdollistaa tehokkaamman päätöksenteon, vähentää päällekkäistä työtä ja tukee asiakaslähtöisempää palvelua. Järjestelmän käyttöönotto on vaiheittaista, ja sen täyden hyödyn odotetaan realisoituvan vasta pidemmällä aikavälillä. Muutokset edellyttävät kuitenkin sopeutumista uudenlaiseen työskentelytapaan sekä toimijoiden aktiivista sitoutumista muutokseen. Yhteistyö ministeriön ja Syken sekä virastojen kesken on koettu toimivaksi.

Ryhti-järjestelmä tehostaa ja yksinkertaistaa Verohallinnon kiinteistöverotusta mahdollistamalla ajantasaisen ja tarkemman tiedon saamisen suoraan kunnista. Verohallinto otti järjestelmän käyttöön tammikuussa 2025 ja on yksi sen ensimmäisistä käyttäjistä. Käyttöönotto on sujunut onnistuneesti, vaikka matkan varrella on ollut joitakin teknisiä haasteita. Ryhdin kautta saadaan automaattisesti ilman erillistä ilmoitusta tietoa rakennusten muutoksista ja puuttuvista rakennuksista, mikä vähentää erillisen ilmoittamisen tarvetta, työmäärää sekä Verohallinnossa että kunnissa – ja parantaa verotuksen oikeellisuutta. Aiemmin rakennustiedot saatiin DVV:ltä vain rakennuslupien yhteydessä. Lisäksi Ryhti mahdollistaa entistä yksityiskohtaisemman tiedon, kuten tuuli- ja aurinkovoimaloiden erittelyn, mikä ei aiemmin ollut mahdollista.

Ryhti-järjestelmä on muuttanut Digi- ja väestötietoviraston roolia rakennustietojen ylläpitäjänä.

Tavoitteena on siirtää rakennustiedon vastuu kokonaan Syken hallintaan vuosikymmenen loppuun mennessä. Tällä hetkellä kunnat toimittavat rakennustiedot DVV:n kautta Ryhtiin. Tietoa ei vielä välity Ryhdistä takaisin DVV:lle, mutta tekninen valmius tähän on olemassa. Siirtymäkauden ajan rakennustiedot ylläpidetään sekä väestötietojärjestelmässä että Ryhdissä, jonka jälkeen rakennustiedot siirtyvät kokonaan Syken vastuulle. DVV:n rooli rakennustiedon ylläpitäjänä on muuttumassa, ja Ryhti nähdään parempana paikkana kansalliselle rakennustietovarannolle, koska se on lähempänä toimialan asiantuntemusta.

Ryhti-järjestelmä vaikuttaa merkittävästi Maanmittauslaitoksen rakennus- ja paikkatietojen hallintaan. Rakennustietojen siirtyessä Ryhtiin MML mukauttaa järjestelmiään ja prosessejaan sen mukaisesti. Tietopalvelut uudistuvat, ja osa nykyisistä palveluista saatetaan lakkauttaa. Ryhti helpottaa tiedon ylläpitoa ja vapauttaa resursseja aineistojen laadun parantamiseen. Se myös parantaa rakennetun ympäristön tiedonsaantia, erityisesti maankäytön suunnitelmätietojen osalta, joita ei aiemmin ole ollut keskitetysti saatavilla. Pitkällä aikavälillä Ryhti hyödyttää MML:n asiakkaita ja vähentää manuaalista työtä. Haasteena on kuitenkin vanhan tiedon, kuten rakennusten sijaintien ja vanhojen kaavojen, siirto ja korjaaminen. Muutoksen onnistuminen edellyttää riittäviä resursseja ja kuntien sitoutumista.

5 Johtopäätökset ja suositukset

Tässä luvussa on esitetty arvioinnin keskeiset johtopäätökset osa-alueittain sekä suositukset hankekauden jälkeiseen aikaan.

5.1 Johtopäätökset

Organisointi ja johtaminen

Organisointia ja johtamista haastoi erityisesti hankkeen tiivis aikataulu ja siihen liittyvät muutokset, kuten lainsäädännön viivästyminen. Hankkeen organisointi ja johtaminen oli kuitenkin pääsääntöisesti melko onnistunutta. Erityisesti hankkeen organisointi nähtiin onnistuneena suhteessa laajoihin, kunnianhimoisiin ja haastaviin tavoitteisiin. Hankkeessa on tietoisena valintana pyritty kehitetty rinnakkain lainsäädäntöä, määrittelyjä ja tietojärjestelmää, eikä näiden vaiheistaminen olisi ollut teknisesti mahdollista. Ideaalitalanteessa vaiheistaminen olisi tavoiteltavaa, mutta käytännössä harvoin tehtävissä hankkeissa, joihin sisältyy aikatauluun ja poliittiseen päätöksentekoon liittyviä reunaehdoja.

Hankkeen toteutusta tuki erityisesti tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä ja osaava henkilöstö. Vaikka organisointi oli jaettu ympäriministeriön ja Syken välillä, ei siitä koettu olevan merkittävästi haittaa, koska yhteistyö on ollut onnistunutta.

Hankkeen ohjausrakenteen monet erilaiset ryhmät koettiin pääosin tärkeiksi, mutta näiden välillä nähtiin myös tarvetta tehostamistoimille ja roolien kirkastamiselle. Hankkeen ohjausrakenteeseen kuului useita erilaisia ryhmiä, joiden koettiin ainakin osin käsitelleen samoja asioita.

Hankkeen resursointi oli hankekauden aikana riittävää. Resursoinnin osalta huolta herättää kuitenkin erityisesti hankkeen jälkeisen rahoituksen riittävyys.

Vuorovaikutus, viestintä ja sidosryhmätyö

Hankkeen viestintä, vuorovaikutus ja sidosryhmätyö oli pääsääntöisesti onnistunutta. Viestintää on ollut paljon ja se on ollut selkeää ja ymmärrettävää. Hankkeen viestintää ja vuorovaikutusta on haastanut erityisesti hankekaudella kohdatut haasteet, kuten lainsäädännön viivästynyt aikataulu ja sen korjaussarjat. Viestinnän on koettu parantuneen hankkeen edetessä.

Hankkeen keskeisiä sidosryhmiä on tunnistettu laajasti eri yhteyksissä ja erityisesti tahtotila-osakokonaisuudessa on tehty tähän liittyvää työtä. Eri toimijoiden tahtotila koettiin pääsääntöisesti hyvänä. Sidosryhmien sitoutumisen on koettu vahvistuneen hankekauden aikana.

Sidosryhmien välillä oli eroja kokemuksissa siitä, onko heidän tarpeitaan huomioitu riittävästi hankkeen toteutuksessa. Erityisesti kuntien osalta heräsi huomioita siitä, onko tarpeita huomioitu riittävästi hankkeen toteutuksessa.

Tietojärjestelmän kehittämisen ja lainvalmistelun välinen tiedonvaihto ja yhteistyö oli pääsääntöisesti onnistunutta. Sidosryhmät ovat osallistuneet lainvalmisteluun sekä lainvalmisteluryhmien että normaalin lausuntoprosessin kautta. Lausuntopyyntöjen tiukkoja aikatauluja kohtaan esitettiin kritiikkiä. Kuntien näkökulmasta jatkuvasti tarkentuvat vaatimukset nähdään vaikeana, ja asetusten myötä tarkentuvan kokonaisuuden jäsentymättömyys koetaan haastavana.

Hankkeen keskeiset tuotokset

Tietojärjestelmän tekninen toteutus on valmis ja tietojärjestelmään voi toimittaa tietoja.

Tietojärjestelmä on teknisesti valmiudessa vastaanottamaan tietoja. Vaikuttavuustavoitteiden saavuttaminen vaatii sen, että kunnat vievät järjestelmään tietoja. Hyötyjä on nähtävissä vasta, kun järjestelmässä on isompi tietosisältö. Uudet ideat tietojärjestelmän hyödyntämisestä ovat muotoutumassa.

Tietojärjestelmää on kehitetty tiiviissä yhteistyössä muiden osioiden kanssa, mikä on edistänyt merkittävästi sen toteutumista. Tietojärjestelmän kehittäminen on vaatinut tuekseen tahtotilan muutokselle, yhteentoimivuustyön määrittelyt, lainsäädännön ja erityisesti käyttöönoton tueksi tehdyt tukitoimet.

Hankkeessa on tehty merkittäviä edistysaskelia rakennetun ympäristön tietojen yhteentoimivuudelle. *Keskeisiä hyötyjä* ovat muun muassa päällekkäisen tiedon ja ristiriitaisuuksien väheneminen ja tiedon yhtenäinen tulkinta koko maassa, tiedon ajantasaisuus ja parempi saavutettavuus, sekä Ryhti-järjestelmän ja muiden tietojärjestelmien välisen yhteentoimivuuden ja tiedonsiirron edistäminen. *Keskeisimmät haasteet* liittyvät vanhojen kaavatietojen muuttamiseen yhteentoimivaan muotoon sekä järjestelmien päällekkäisyyden säilymiseen, sillä kuntien omien järjestelmien korvaamiselle ei ole kuntien mielestä luotu vielä riittävästi edellytyksiä.

Lainvalmisteluprosessin kesto on heijastunut myös tietojärjestelmän kehittämiseen.

Lainvalmistelun aikataulua pidetään tiukkana, mutta toisaalta valmistelun pitkä kesto ja siirtymäajat siirtävät toimeenpanoa ja siten hyötyjen syntymistä. Toteutetut lainsäädännön muutokset ovat edellytys hankkeen toteutukselle, ja ne mahdollistavat tietojen siirtymisen sekä velvoittavat siihen.

Kumppanitestaushankkeet ovat olleet tärkeä tukimuoto kunnille ja edellytys sille, että kunnat voivat saavuttaa lainsäädännön edellyttämät valmiudet. Testaukset ovat tukeneet muutoksen toimeenpanoa kehittämällä ja testaamalla kunnissa Ryhti-yhteensopivia järjestelmiä ja tiedonsiirron työkaluja.

Vaikuttavuus ja hyödyt

Ryhti-hankkeen vaikuttavuus syntyy vuosikymmenten kuluessa. Hankkeessa on luotu rakennetun ympäristön digitalisaation perusinfrastruktuuria, joka luo mahdollisuuksia tiedon digitalisaatiolla saavutettavien hyötyjen syntymiseen (esim. järjestelmien yhteentoimivuus, manuaalisen työn väheneminen, tiedon saavutettavuus).

Lainsäädännöstä tuleva velvoite tietojen yhteentoimivuudelle ja koneluettavuudelle on todennäköisesti suurin yksittäinen vaikutusten syntymistä edistävä tekijä. Velvoittavuus johtaa siihen, että pidemmällä aikavälillä on mahdollista kehittää järjestelmiä, jotka vähentävät manuaalista työtä ja virheitä ja voivat siten parantaa laatua ja tuottaa taloudellisia hyötyjä. Ryhti-hankkeessa eri toimenpiteet nivoutuvat yhteen ja hyödyt syntyvät kokonaisuudesta, mutta ilman velvoittavaa sääntelyä tietoja ei toimitettaisi vastaavassa muodossa. Lakien hyväksyminen toisaalta myös vahvistaa koko hankkeen ja kuntien muutokseen myönnettyjen tukien uskottavuutta.

Hyödyt ja vaikuttavuus tulevat oleellisesti riippumaan siitä, kuinka nopeasti ja laajasti tietojärjestelmää saadaan hyödynnettävissä olevaa dataa. Investoinnin hyödyt ja takaisinmaksuaika riippuu oleellisesti siitä, miten nopeasti ja laajasti ennen muuta kunnat yhteensovittavat prosessit ja järjestelmät Ryhdin kanssa. Käytännössä vaikuttavuus konkretisoituu vasta, kun Ryhti-järjestelmän tietoja hyödyntäviä järjestelmiä alkaa tulla käyttöön, ja sidosryhmät pystyvät noudattamaan vaatimuksia. Lain voimaantulo ja siirtymäajan päättymisenkään ei vielä suoraan takaa kaikissa tilanteissa hyötyjen syntymistä, sillä kaikki kunnat eivät alkuvaiheessa välttämättä ole pystyneet reagoimaan riittävän nopeasti vaatimuksiin.

Hyötyjen syntymistä hidastaa kuntien digikehittämisen velka kunnissa. Osa pienemmistä kunnista ei ole toteuttanut kaikkia aikaisempia lainsäädännön velvoitteita, jolloin uudet, aiempien vaatimusten päälle rakentavat velvoitteet voi olla mahdotonta toteuttaa. Kuntia myös haastaa limittyvä ja useilta hallinnonaloilta sekä EU:sta tuleva sääntely, joka tulisi pystyä huomioimaan.

Hankkeen vaikuttavuus ei liity pelkästään Ryhti-tietojärjestelmään, vaan sillä on merkittävä vaikutus rakennetun ympäristöä koskevien tietojen ja tiedonhallintaan liittyvien prosessien yhdenmukaistumiseen kunnissa ja eri viranomaisilla. Vaikka tietojärjestelmän vaikuttavuus syntyy vasta hankekauden jälkeen, on hanke itsessään vauhdittanut prosessien ja tietojen laadun ja yhdenmukaisuuden paranemista kunnissa ja eri viranomaisilla jo hankekauden aikana.

5.2 Suositukset

Suositus 1. Ryhti-järjestelmälle on luotava uusi, päivitetty vuoteen 2035 ulottuva visio. Ryhti-järjestelmä tarvitsee uuden hankekauden jälkeisen vision, jossa sen tavoitetta edelleen kirkastetaan ja järjestelmän tuottama lisäarvo eri sidosryhmille konkretisoidaan – myös taloudellisten hyötyjen kuvaamisen kautta. Tämä luo pohjan hankekauden jälkeiselle Ryhti-strategialle, joka ohjaa tulevaisuuden työtä ja jonka pohjalta eri sidosryhmien toimenpiteet ja resurssit suunnitellaan. Ryhti-järjestelmässä ei ole kyse vain yhdestä tietojärjestelmästä (tai tietovarannosta) vaan kaikista niistä prosesseista, toimintamalleista ja järjestelmistä, joissa rakennetun ympäristön tietoa hallitaan. Tämä tarkoittaa myös sitä, että työssä tulee huomioida yhtä lailla sekä yksityinen että julkinen sektori.

Suositus 2. Ryhti-järjestelmän päivitetty visio ja jatkokehittämisen tavoitteet tulisi saada osaksi seuraavan hallituksen ohjelmaa. Vähäinen poliittinen sitoutuminen on yksi keskeinen rakennetun ympäristön digitalisaatiota hidastava tekijä. Poliittinen paine järjestelmän kehittämiseksi on ollut

vähäistä verrattuna muihin keskeisiin digitalisaatioprojekteihin. Jotta Ryhti-järjestelmä voisi saavuttaa tavoitteensa tarvitaan jatkossa nykyistä vahvempaa poliittista ohjausta. Tämän edellytyksenä on, että jatkossa Ryhti-järjestelmän keskeiset kehitystavoitteet saadaan riittävän vahvasti osaksi tulevaa hallitusohjelmaa.

Suositus 3. Ryhti-järjestelmä edellyttää myös jatkossa kehittämisrahoitusta; ennen muuta muilla hallinnonaloilla. Vaikka Ryhti-järjestelmän osalta ollaan siirtymässä ylläpitorahoituksen vaiheeseen, tarvitaan myös tulevaisuudessa merkittäviä kehittämispanostuksia. Nämä panostukset koskevat ennen muuta hallinnonaloja, jotka ottavat käyttöön Ryhti-järjestelmää. Järjestelmän käyttöönottoon liittyy lähes aina myös toimintatapojen, yhteistyömallien prosessien ja myös säädösten kehittämistä eikä käyttöönotto tällöin onnistu ilman merkittävää kehityspanostusta. Ryhti-järjestelmän hyötyjen realisoitumisessa ei ole kyse vain valtio–kunta -suhteesta, vaan myös valtio–valtio -suhteesta ja Ryhti-järjestelmän keskeiset kustannukset kohdistuvatkin jatkossa merkittävältä osin myös muille hallinnonaloille.

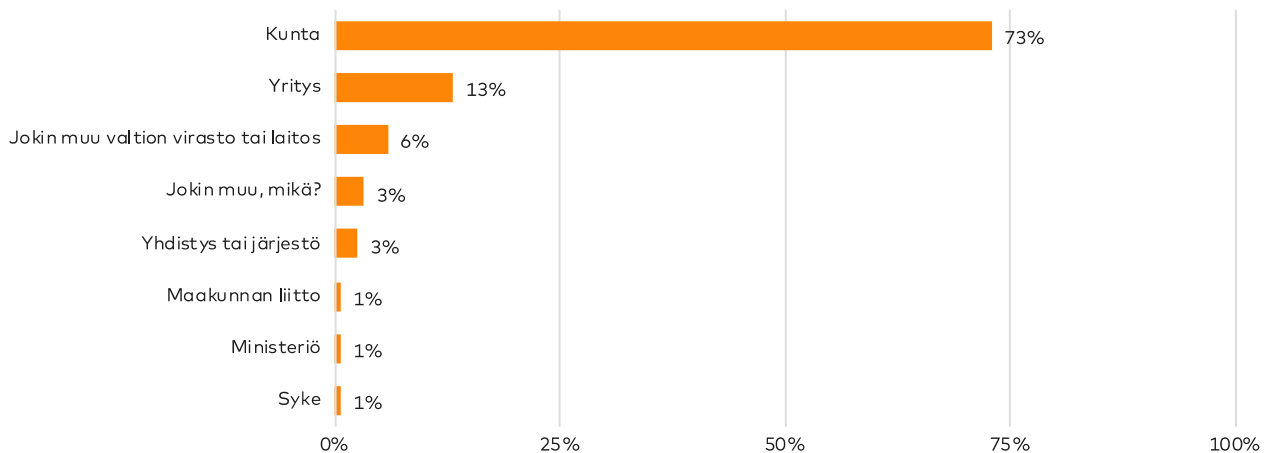
Suositus 4. Kunnat tarvitsevat myös jatkossa tukea ja rahoitusta järjestelmän käyttöönottoa varten. Kunnat tarvitsevat Ryhti-järjestelmän käyttöönottoon myös jatkossa laaja-alaista tukea, kuten tiedon välittämistä, tietoisuuden vahvistamista ja niitä tukevia tilaisuuksia sekä koulutusta. Kuntiin tarvitaan myös rahoitusta, jotta voimassa olevat kaavat saataisiin Ryhtiin. Ilman näitä toimenpiteitä on merkittävä riski, että iso osa potentiaalisista hyödyistä jää realisoitumatta.

Suositus 5. Ryhti-järjestelmän jatkekehittämiseksi on luotava poikkihallinnollinen roadmap. Päivitetyt vision ohella tarvitaan lyhyemmän aikavälin (2030) roadmap, jossa on määritelty selkeästi keskeisimmät toimenpiteet, niiden vastuutahot ja rahoitus, joilla varmistetaan, että Ryhti-kehittämistyö etenee kohti tavoitevisiota. Samalla varmistetaan, että tähän asti tehdyn työn ja investointien hyötypotentiaali saadaan realisoitua. Roadmapissa tulee huomioida sekä julkisen että yksityisen sektorin toimet ja toimijat. Keskeisiä teemoja roadmapissa ovat mm. yhteentoimivuuden jatkuvuus ja ylläpito, järjestelmän sisältämien tietojen automatisointi (manuaalisen työn minimointi), Y-alustan ja muiden keskeisten järjestelmien suhde ja hierarkia Ryhti-järjestelmään sekä eri järjestelmien yhteentoimivuus asiakasprosessien näkökulmasta.

Suositus 6. EU:n rakennetun ympäristön digitalisaatioon liittyvään työhön vaikuttaminen. Suomi on ollut Euroopan ensimmäisiä maita, jotka ovat laajamittaisesti lähteneet edistämään rakennetun ympäristön digitalisaatiota. Osana Ryhti-hanketta ja sen jälkeistä työtä tulee pyrkiä varmistamaan, että EU-sääntely ei ole ristiriidassa suhteessa niihin ratkaisuihin, joita Ryhti-järjestelmässä on tehty eikä EU:n sääntelyn kautta siten tulisi muutostarpeita järjestelmään.

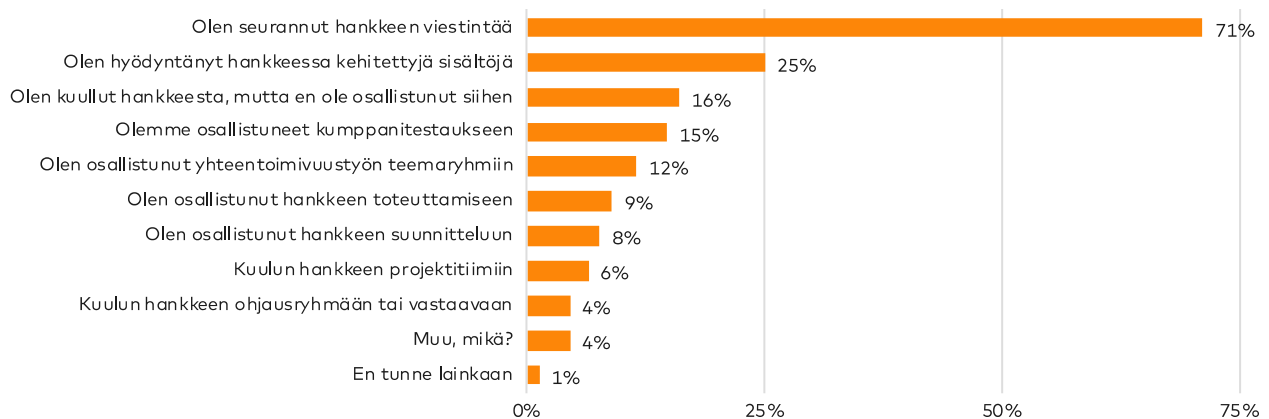
Liitteet

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten edustamaasi organisaatiota: (n=152)

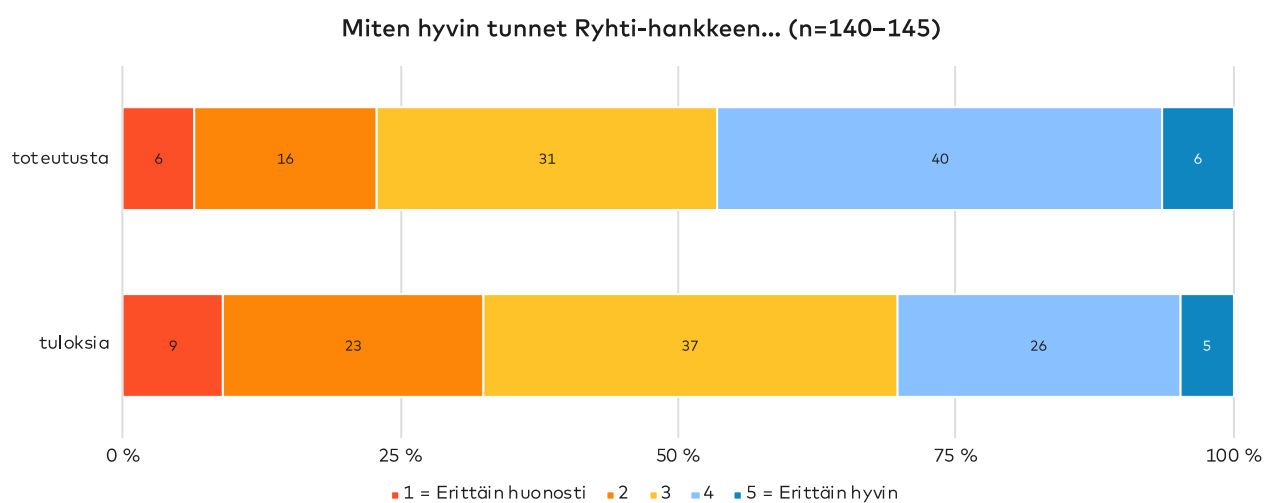

Kuvio 6. Kyselyvastaajien edustama organisaatio

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten omaa suhdettasi Ryhti-hankkeeseen? (voit valita useita vaihtoehtoja) (n=156)

Kuvio 7. Kyselyvastaajien suhde Ryhti-hankkeeseen

Kuvio 8. Kyselyvastaajien Ryhti-hankkeen tuntemus

owalg'roup